

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
VAZIRLAR MAHKAMASI HUZURIDAGI
OLIY ATTESTATSIYA
KOMISSIYASI**

**SUPREME ATTESTATION
COMMISSION
AT THE CABINET OF MINISTERS
OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN**

100047, Toshkent sh., Y. G'ulomov ko'chasi, 70
Tel.: (71) 233-28-83. Fax: (71) 233-06-47
e-mail: info@oak.uz www.oak.uz

70, Y. Gulomov str., Tashkent, 100047
Tel.: (71) 233-28-83. Fax: (71) 233-06-47
e-mail: info@oak.uz www.oak.uz

Javob qaytarganda shu № ko'rsatilsin
When you answer show this №

№ 01-11/179/3 « 2 » - 2 2022 y.

**Тошкент давлат иқтисодиёт университети
хузуридаги DSc.03/30.01.2021.I.16.03
рақамли илмий кенгаш раиси
Г.Қ.Абдурахмоновага**

Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси Сизнинг 2022 йил 19 январдаги 04-04/6-294-сон хатингизга жавобан 08.00.01-«Иқтисодиёт назарияси» ихтисослиги бўйича малакавий имтихон комиссияси таркиби маъқулланганини маълум қилади.

Иолва: 1 varaқ.

Асос: Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт фанлари бўйича эксперт кенгаши тавсияси (24.01.2022 й., №1); Ўзбекистон Республикаси ОАК Раёсатининг қарори (31.01..2022 й., №311/4).

Бош илмий котиб

А.Шермухамедов

Ижрочи: М.Саипова

Тошкент давлат иқтисодиёт университети ҳузуридаги
DSc.03/30.01.2021.1.16.03 ракамли илмий кенгаш раиси тақдимномаси

Ўзбекистон Республикаси ОАК Иқтисодиёт фанлари бўйича эксперт
кенгашининг тавсиясига (24.01.2022, №1) асосан

**08.00.01 - “Иқтисодиёт назарияси” ихтисослиги бўйича малакавий имтиҳон
қабул қилиш комиссияси**

ТАРКИБИ

Т/р	Ф.И.Ш.	Иш жойи, лавозими, илмий даражаси, илмий унвони, ихтисослик шифри
1.	Гафуров Убайдулло Вахабович (раис)	Тошкент давлат иқтисодиёт университети, кафедра мудири, иқтисодиёт фанлари доктори, профессор.
2.	Хажиев Бахтиёр Душабоевич (раис ўринбосари)	Тошкент давлат иқтисодиёт университети, кафедра мудири, иқтисодиёт фанлари номзоди.
3.	Абдуллаева Мадина Камиловна (котиб)	Тошкент давлат иқтисодиёт университети, кафедра доценти, иқтисодиёт фанлари номзоди.
4.	Абдуллаев Суюн Артикович	Ўзбекистон жаҳон тиллари университети, кафедра доценти, иқтисодиёт фанлари доктори.
5.	Асатуллаев Хуршид Суннатуллаевич	Тошкент молия институти, кафедра мудири, иқтисодиёт фанлари номзоди, профессор.
6.	Мамарахимов Бекзод Эркинович	Тошкент давлат иқтисодиёт университети, кафедра доценти, иқтисодиёт фанлари номзоди.
7.	Расулев Алишер Файзиевич	Тошкент давлат иқтисодиёт университети, кафедра профессори, иқтисодиёт фанлари доктори.

Ваколат муддати 2023 йил «31» декабргача белгилансин.

Тошкент давлат иқтисодиёт
университети ҳузуридаги
DSc.03/30.01.2021.1.16.03 рақамли
илмий кенгаш раиси
Г.К. Абдурахманова

«   » 2021 й.

«ТАСДИҚЛАЙМАН»

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси ҳузуридаги ОАК раиси
А.Т. Юсунов

«   » 2021 й.

08.00.01 - “ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ”
ихтисослиги бўйича
МАЛАКАВИЙ ИМТИХОН ДАСТУРИ

Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси
Иқтисодиёт фанлари бўйича эксперт кенгашининг
қарори билан тавсия этилган (*Раис: 31.07.2022, № 311/8*)

Тошкент давлат иқтисодиёт
университети хузуридаги
DSc.03/30.01.2021.1.16.03 рақамли
илмий кенгаши раиси
Г.К. Абдурахманова

«   » _____ 2021 й.

«ТАСДИҚЛАЙМАН»

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси хузуридаги ОАК раиси
А.Т. Юсунов

«   » _____ 2021 й.

08.00.01 - “ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ”

ихтисослиги бўйича

МАЛАКАВИЙ ИМТИҲОН ДАСТУРИ

Ўзбекистон Республикаси Олий аттестация комиссияси
Иқтисодиёт фанлари бўйича эксперт кенгашининг
қарори билан тавсия этилган (Раёс 31.01.2022, № 31/18)

ТОШКЕНТ – 2022

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ**

ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ИҚТИСОДИЁТ УНИВЕРСИТЕТИ

08.00.01 - “ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ”

ихтисослиги бўйича

МАЛАКАВИЙ ИМТИҲОН ДАСТУРИ

ТОШКЕНТ – 2022

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети 2022 йил “___” _____даги
Кенгашида муҳокама қилинган ва тасдиқланган.

Дастур Тошкент давлат иқтисодиёт университети “Фундаментал иқтисодиёт”
кафедрасининг 2022 йил “01” мартдаги 26-сон йиғилишида муҳокама қилинган ва
тавсия этилган

Кафедра мудири _____Б.Хажиев

Тузувчилар: и.ф.д., проф. Ш.Шодмонов
и.ф.н., доц. Б.Д. Хажиев
и.ф.н., доц. Б.Э. Мамарахимов

Такризчи: и.ф.д., проф. А.Ф. Расулев

К И Р И Ш

Таянч докторантура (PhD) учун “Иқтисодиёт назарияси” курси бўйича мазкур дастур Вазирлар Маҳкамасининг 2017 йил 22 майдаги 304-сонли қарорига мувофиқ тасдиқланган намунавий дастури асосида тайёрланди.

Кейинги йилларида юзага келаётган ижтимоий-иқтисодий ўзгаришларнинг вужудга келиши ва уларнинг муваффақият билан ҳал этилиши, макроиқтисодий мувозанатни таъминланиши, дастлаб иқтисодий пасайишни бартараф этилиши ва сўнгра иқтисодий ўсишга эришиш давлатимиз иқтисодий сиёсати чуқур ўйланган ва илмий асосланган эканлигидан далолат беради. Бу борада мамлакатимиз Президенти Ш.М.Мирзиёев “Ўзбекистонни ривожланган мамлакатга айлантиришни мақсад қилиб қўйган эканмиз, бунга фақат жадал ислохотлар, илм-маърифат ва инновация билан эриша оламиз”¹, деб таъкидлаган.

Шу билан бирга бугунги ижтимоий-иқтисодий вазиятда макроиқтисодий барқарорликни таъминлашга қаратилган илмий тадқиқотлар кўламини кенгайтириш, иқтисодий барқарорликни таъминлаш механизмини такомиллаштириш бўйича илмий асосланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш муҳим аҳамиятга эга.

Ялпи ишлаб чиқаришининг барқарор ўсишини, ресурсларнинг тўлиқ бандчилигини, инфляциянинг паст суръатларини ва тўлов балансининг мувозанатини таъминлаш нуқтаи назаридан мамлакат иқтисодиётини бир бутун ҳолда тадқиқ қилиш ва уни макроиқтисодий тартибга солишнинг иқтисодий механизмларини ўрганиш “Иқтисодиёт назарияси” фанининг предметини ташкил этади. Бу таърифдан кўриниб турибдики, “Иқтисодиёт назарияси” фани иқтисодиёт ҳодиса ва жараёнларнинг амал қилиш ўи билан боғлиқ барча жиҳатларни, жумладан ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш ва истеъмолни амалга ошириш ҳамда бошқа масалаларни қамраб олади.

Тадқиқотчилар ихтисослик фанидан (“Иқтисодиёт назарияси” қисми) кириш имтихонларига тайёрланиш жараёнида:

- иқтисодиёт назарияси асосларини; миллий иқтисодиётнинг амал қилиши ва ривожланиши қонуниятларини; макроиқтисодий даражадаги вазиятларни; иқтисодий жараёнларнинг амал қилиш хусусиятларини **билиши керак**;

- иқтисодий ҳодиса ва жараёнларни таҳлил қилиш усулларини билган ҳолда самарали қўллаш; иқтисодий қонунларни, илмий тушунчалар (категориялар)нинг амал қилиш хусусиятларини, механизмларини билган ҳолда иқтисодий муаммолар бўйича ечимлар қабул қилиш хулосалар чиқариш **кўникмаларига эга бўлиши керак**;

- иқтисодий ҳодиса ва жараёнларни таҳлил қилишда иқтисодий моделларни қўллаш; иқтисодий кўрсаткичларни таҳлил қилиш; иқтисодий сиёсатнинг ижобий ва салбий оқибатларига баҳо бериш; иқтисодий сиёсатнинг натижаларини таҳлил қилиш **малакаларига эга бўлиши керак**.

---

¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси. <http://uza.uz/oz/politics/zbekiston-respublikasi-prezidenti-shavkat-mirziyeevning-oliy-25-01-2020>.

ДАСТУР МАВЗУЛАРИ

“Иқтисодиёт назарияси”га кириш

Иқтисодиёт тушунчаси ва турлари. Иқтисодий фаолиятнинг мазмуни. Такрор ишлаб чиқаришнинг мазмуни ва фазалари: ишлаб чиқариш, тақсимот, айирбошлаш, истеъмол. Эҳтиёжларнинг мазмуни ва уларнинг туркумланиши. Эҳтиёжларнинг ўсиб бориши қонуни. Иқтисодий ресурсларнинг мазмуни ва туркумланиши. Иқтисодий ресурслар ва эҳтиёжларнинг қондирилиш даражаси ўртасидаги боғлиқлик. Иқтисодиёт олдидаги муаммолар.

Иқтисодиётга оид билимларнинг шаклланиши ва ривожланиши. Қадимги Шарқ ва Ғарб халқларидаги иқтисодий ғоялар. Иқтисодиёт назариясининг фан сифатида шаклланишидаги асосий оқимлар: меркантилизм, физиократлар, инглиз классик иқтисодий мактаби, марксизм ва маржинализм. Ҳозирги замон иқтисодиёт назариясидаги асосий оқимлар.

Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети тўғрисида турлича ёндашувлар. Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети. Иқтисодий ҳодиса ва жараёнлар. Моддий ва маънавий неъматларни ишлаб чиқариш, тақсимлаш, айирбошлаш ва истеъмол қилиш жараёнидаги иқтисодий муносабатлар.

Иқтисодиёт назарияси фанининг вазифалари. Иқтисодиёт назариясининг бошқа фанлар билан ўзаро боғлиқлиги. Иқтисодиёт назарияси – барча иқтисодий фанларнинг услубий пойдевори ва давлат иқтисодий сиёсатининг илмий асоси эканлиги. Ҳозирги замон иқтисодий тафаккурининг шаклланишида, ижтимоий-иқтисодий ривожланиш муаммоларини таҳлил қилиш ва билишда иқтисодиёт назарияси фанининг роли. Иқтисодиёт назарияси фанининг талаба-ёшлар онгида илмий дунёқарашни шакллантиришда ва миллий истиқлол ғоясини сингдиришдаги аҳамияти. Иқтисодий қонунлар ва категориялар. Иқтисодий қонунларнинг туркумланиши.

Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг натижалари

Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг туркумланишига турлича ёндашувлар. Ишлаб чиқариш омилларининг ўзаро боғлиқлиги ва бир-бирининг ўрнини босиши.

Ишлаб чиқариш жараёнининг мазмуни ва унинг иқтисодий асослари. Ишлаб чиқаришнинг таркибий тузилиши. Ишлаб чиқариш жараёнининг икки томони. Қисқа ва узоқ даврдаги ишлаб чиқариш. Ишлаб чиқаришнинг жамият ҳаётидаги аҳамияти. Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатишнинг ўзаро боғлиқлиги. Товар ва хизматлар нафлилиги ва қийматининг яратилишида ишлаб чиқариш омилларининг роли.

Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари. Ялпи ижтимоий маҳсулот. Такрорий ҳисоб. Оралиқ маҳсулот, пировард маҳсулот, қўшилган маҳсулот, соф маҳсулот. Зарурий ва қўшимча маҳсулот. Қўшимча маҳсулот нормаси ва массаси. Қўшимча маҳсулотнинг зарурлиги ва аҳамияти. Ишлаб чиқариш функцияси. Умумий, ўртача ва сўнгги қўшилган маҳсулот, уларни

ҳисоблаш тартиби. Сўнгги қўшилган омил унумдорлиги. Унумдорликнинг пасайиб бориши қонуни.

Ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси. Тўла бандлик. Ишлаб чиқариш имкониятлари чегараси. Ишлаб чиқариш имкониятлари эгри чизиги. Муқобил харажатлар. ФТТ ва ишлаб чиқариш имкониятлари чегарасининг кенгайиши. Ўзбекистонда 2022-2026 йилларда юқори технологияли қайта ишлаш тармоқларини, энг аввало, маҳаллий хомашё ресурсларини чуқур қайта ишлаш асосида юқори қўшимча қийматли тайёр маҳсулот ишлаб чиқаришни жадал ривожлантириш.

Ишлаб чиқариш самарадорлиги. Иқтисодий ресурсларни тежаш қонуни. Меҳнат унумдорлиги ва унга таъсир қилувчи омиллар. Самарадорликни белгиловчи кўрсаткичлар тизими. Ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш омиллари: ФТТнинг эволюцион ва революцион шакллари, мамлакатимизда иқтисодиётни таркибий ўзгартириш, модернизациялаш ва диверсификация қилиш жараёнларининг давом эттирилиши. Мамлакатимиз Президенти Ш.Мирзиёев маърузаларида ва Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантириш бўйича Тараққиёт стратегиясида ишлаб чиқаришни жадал ривожлантиришга алоҳида эътибор берилиши ва унинг сабаблари. Ишлаб чиқаришни маҳаллийлаштиришни рағбатлантириш сиёсати.

Иқтисодий тизимлар ва мулкчилик муносабатлари

Ижтимоий-иқтисодиёт тараққиёт босқичларини билишга турли хил ёндашувлар: тарихий-формацион, маданийлашиш (цивилизация) даражаси, техника ва технологик даражаси, иқтисодий тизимлар ўзгариши жиҳатидан ёндашув. Жамиятнинг ишлаб чиқарувчи кучлари. Ишлаб чиқариш муносабатлари. Ишлаб чиқариш усули. Ижтимоий-иқтисодий формация. Цивилизациянинг тарихий ривожланиш типлари. Цивилизацияларнинг алмашуви назарияси. Ишлаб чиқаришнинг технологик усули. Оддий кооперация, мануфактура ва йирик машиналашган ишлаб чиқариш. Индустрлашишгача бўлган жамият, индустрлашган жамият, юқори индустрлашган (ахборотлашган) жамият.

Иқтисодий тизим тушунчаси. Иқтисодий тизим моделлари: анъанавий иқтисодиёт, маъмурий-буйруқбозлик иқтисодиёти, бозор иқтисодиёти. Бозор иқтисодиётининг босқичлари: эркин рақобатга асосланган ва ҳозирги замон бозор иқтисодиёти. Мулкчилик муносабатларининг иқтисодий мазмуни. Мулк объекти ва субъекти. Мулкчиликнинг иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳатлари. Мулк шакллариининг таснифланиши. Давлат мулки, жамоа мулки, шахсий мулк, хусусий мулк ва аралаш мулк.

Иқтисодиётни ислоҳ қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шакллариини ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш. Давлат мулкини хусусийлаштиришнинг усуллари.

Иқтисодиётни ислоҳ қилишда мулкчиликнинг ўрни. Мулкчилик шакллариини ўзгартириш усуллари: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш. Давлат мулкини хусусийлаштиришнинг усуллари. Ўзбекистон

Республикасида мулкчиликни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнини амалга ошириш босқичлари.

2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида давлат мулкни хусусийлаштиришни янада кенгайтириш ва унинг тартиб-таомилларини соддалаштириш, хўжалик юритувчи субъектларнинг устав жамғармаларида давлат иштирокини камайтириш, давлат мулки хусусийлаштирилган объектлар базасида хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун қулай шарт-шароитлар яратиш, хусусий мулк ҳуқуқи ва кафолатларини ишончли ҳимоя қилишни таъминлаш.

Товар-пул муносабатлари ривожланиши бозор иқтисодиёти шаклланиши ва амал қилишининг асосидир

Ижтимоий хўжалик шакллари. Натурал ва товар ишлаб чиқаришнинг белгилари ва фарқлари. Товар ишлаб чиқаришнинг вужудга келиши ва ривожланиши сабаблари.

Товар ва унинг хусусиятлари. Товарнинг нафлилиги ва айирбошланиш қобилияти (қиймати). Товар қийматининг миқдори. Индивидуал ва ижтимоий зарурий нафлилик. Индивидуал ва ижтимоий-зарурий меҳнат сарфлари. Ижтимоий-зарурий иш вақти. Меҳнатнинг икки ёқлама тавсифи: аниқ меҳнат ва абстракт меҳнат. Меҳнат унумдорлиги ва интенсивлигининг товар қиймати миқдorigа таъсири.

Қийматнинг меҳнат назарияси. Қиймат қонуни. Товар қиймати ва нархининг ўзаро фарқланиш шарт-шароитлари. Кейинги қўшилган миқдор нафлилиги назарияси. Умумий ва аниқ нафлилик. Нафлиликнинг пасайиб бориши. Қийматнинг меҳнат назарияси ва кейинги қўшилган миқдор нафлилиги назариясининг ўзаро алоқаси ҳамда бир-бирини тўлдириши. Қиймат парадокси.

Пулнинг келиб чиқиши ва мазмуни. Пулнинг рационалистик ва эволюцион концепциялари. Қиймат шакллари. Пул тўғрисидаги металистик, номиналистик ва миқдорий назариялар. Пулнинг асосий вазифалари: қиймат ўлчови, муомала воситаси, жамғариш воситаси, тўлов воситаси. Нархлар ўлчови (масштаби). Ҳозирги замон пулининг табиати ва мазмуни. Олтин ва қоғоз пулларнинг ўзаро боғлиқлиги. Нақд ва кредит пулларнинг хусусиятлари.

Ўзбекистонда миллий валюта – сўмнинг муомалага киритилиши босқичлари ва уларнинг аҳамияти. Миллий валюта барқарорлигини ошириш вазифаларини ҳал этиш борасидаги давлат дастурлари.

Бозор иқтисодиётининг мазмуни ва амал қилиши

Бозор иқтисодиётининг мазмуни ва унинг ривожланиши. Бозор иқтисодиётининг субъектлари: уй хўжаликлари, тадбиркорлик сектори, давлат сектори ва банк. Бозор иқтисодиётининг асосий белгилари. Бозор тизимининг ўз-ўзини тартибга солувчи механизми. Классик ва ҳозирги замон бозор иқтисодиёти, уларнинг умумий томонлари ва фарқлари. Замонавий бозор хўжалиги моделлари.

Бозор иқтисодиёти шароитида доимий муаммоларни ҳал қилиш ва ресурслардан самарали фойдаланиш йўллари.

Бозор иқтисодиётининг афзалликлари. Ресурсларни тақсимлашнинг самарадорлиги. Иқтисодий фаолият ва танлов эркинлиги. Иқтисодий субъектлар ҳаракатининг таъминланиши. Бозор иқтисодиётининг бошқа ижобий жиҳатлари. Бозор иқтисодиётининг асосий зиддиятлари ва салбий жиҳатлари.

“Бозор” ва “бозор иқтисодиёти” тушунчаларининг ўзаро фарқланиши. Бозорнинг мазмуни ва асосий белгилари. Бозор механизми. Бозорнинг объектлари ва субъектлари. Бозорнинг вазифалари. Бозорнинг туркумланиши. Ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларнинг доиравий айланиши.

Бозор инфратузилмаси. Бозор инфратузилмаси муассасаларини гуруҳлаш йўналишлари. Бозор инфратузилмаси таркиби.

Бозор иқтисодиётига ўтиш даври ва унинг Ўзбекистондаги хусусиятлари

Бозор иқтисодиётига ўтиш даврининг мазмуни. Бозор иқтисодиётига ўтиш – барча мамлакатларга хос умумий жараён. Бозор иқтисодиётига ўтиш йўллари. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг революцион ва эволюцион шакллари. Маъмурий-буйруқбозликка асосланган иқтисодиётдан бозор иқтисодиётига ўтишнинг хусусиятлари. Ўтиш даврида бозор иқтисодиётини шакллантиришнинг асосий йўналишлари.

Ўтиш даври иқтисодиётининг асосий белгилари. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг миллий моделлари. Мамлакатимиз Биринчи Президенти И.Каримовнинг раҳбарлигида ишлаб чиқилган бозор иқтисодиётига ўтишнинг “ўзбек модели”, унинг тамойиллари ва хусусиятлари. “Ўзбек модели”да ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий иқтисодий инқирозининг салбий таъсирларидан ҳимоя воситасининг мужассамлашганлиги. Ўзбекистонда бозор иқтисодиётига ўтишнинг босқичлари.

Иқтисодий ислохотларнинг мазмуни. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотларни амалга ошириш концепцияси ва стратегияси ҳамда асосий йўналишлари. Иқтисодий ислохотларнинг босқичлари ва уларнинг вазифалари. Ўзбекистонда ислохотларни чуқурлаштириш ва иқтисодиётни эркинлаштиришнинг асосий йўналишлари.

Мамлакатни модернизациялаш жараёнининг мазмуни ва унинг бозор иқтисодиётига ўтишни таъминлашдаги роли. Модернизациялаш жараёнининг тамойиллари, асосий белги ва таркибий қисмлари. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожланишнинг устувор йўналишлари.

Талаб ва таклиф назарияси. Бозор мувозанати

Талаб тушунчаси. Индивидуал талаб ва бозор талаби. Талаб қонуни. Гиффен самараси. Талаб эгри чизиғи. Талаб миқдорига таъсир қилувчи омиллар: истеъмолчи диди, бозордаги истеъмолчилар сони, уларнинг пул даромади, ўрнини босувчи товарлар нархи, келажакда нарх ва даромадларнинг ўзгариши эҳтимоли. Олий ва паст тоифали товарлар. Энгель қонуни. Энгель эгри чизиғи.

Таклиф тушунчаси. Таклиф қонуни. Таклиф эгри чизиғи. Таклиф миқдорига таъсир кўрсатувчи омиллар: ресурслар нархи, ишлаб чиқариш технологияси,

солиқлар ва субсидиялар, бошқа товарлар нархи, нарх ўзгаришининг кутилиши, ишлаб чиқарувчилар сони. Иқтисодий ресурсларга талаб ва таклифнинг хусусиятлари.

Талаб ва таклиф миқдорларининг мос келиши. Қисқа ва узоқ даврларда талабнинг ўзгариши. Бозор мувозанати. Хусусий ва умумий мувозанатлик. Талаб ва таклиф эгилувчанлиги ва уларни белгилаб берувчи омиллар.

Истеъмолчи ҳатти-ҳаракати назарияси. Истеъмолчининг афзал кўриши. Нафлилик функцияси. Сўнгги кўшилган нафлилик. Нафлиликни максималлаштириш қондаси. Истеъмолчининг мувозанатли ҳолати. Бефарқлик эгри чизиғи. Бефарқлик картаси. Истеъмолчи бюджетининг чекланганлиги. Бюджет чизиғи. Нарх ва даромадлар ўзгаришининг истеъмолчи танловига таъсири.

Рақобат ва монополия

Рақобатнинг моҳияти ва объектив асослари. Рақобат мазмунига турли томондан ёндашув. Рақобатнинг вазифалари. Рақобатнинг турлари: тармоқ ичидаги ва тармоқлараро рақобат. Рақобат шакллари: соф рақобат, монополистик рақобат, олигополия ва соф монополия. Рақобатлашиш усуллари: нарх воситасидаги ва нархсиз рақобат, фирром ва ҳалол рақобат. Демпинг нархларни қўллаш. Рақобат курашининг замонавий шакллари: маҳсулот сифатини ошириш, маҳсулотни янгилаш, хизмат сифати, реклама, сервис, маркетинг.

Монополиянинг моҳияти ва унинг вужудга келиши сабаблари. Ишлаб чиқариш ва капиталнинг тўпланиши ва марказлашуви. Монополияларнинг турлари: соф монополия, олигополия, монопсония. Табиий монополиялар. Легалва сунъий монополиялар. Лернер коэффиценти. Монополистик бирлашмалар шакллари. Монополияларнинг афзалликлари ва ижтимоий-иқтисодий оқибатлари. Шумпетер гипотезаси. Давлатнинг монополияга қарши тадбирлари. Ривожланган мамлакатларда монополияга қарши сиёсат борасидаги тажрибалар. Монополияга қарши қонунчилик.

Ўзбекистонда рақобат муҳитини шакллантириш борасидаги чора-тадбирлар. Мамлакатимизда рақобат муҳитини кучайтиришнинг зарурлиги ва йўналишлари. Миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигини оширишга қаратилган чора-тадбирлар. Мамлакатимизда 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида иқтисодиёт тармоқлари учун самарали рақобатбардош муҳитни шакллантириш ҳамда маҳсулот ва хизматлар бозорида монополияни босқичма-босқич камайитириш.

Нархнинг моҳияти ва шаклланиш хусусиятлари

Нархнинг мазмуни ва унинг объектив асослари. Нарх тўғрисидаги турли назариялар. Товардаги икки хил хусусиятларнинг нархлардаги ифодаси. Нархнинг шаклланишига таъсир этувчи омиллар. Бозор иқтисодиёти шароитида нархнинг вазифалари.

Нарх турлари: улгуржи ва чакана нархлар. Нуфузли, демпинг ва дотацияланган нархлар. Шартномавий, эркин ва тартибга солинувчи нархлар.

Худудий, миллий ва жаҳон бозори нархлари. Нарх диапазони. Нарх паритети. Нарх ташкил топишининг бозор механизми. Мукаммал рақобат шароитида нархнинг шаклланиш хусусиятлари. Сотувчи ва харидор нархлари. Монополия шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий таклиф бўйича нарх ўзгариши. Монопсония шароитида нархнинг шаклланиши. Оммавий талаб бўйича нархнинг ўзгариши. Олигополия шароитида нархнинг шаклланиши. “Эргашиш” ва “инкор этиш” ҳолатлари. Нарх бўйича етакчилик.

Нарх сиёсати ва унинг Ўзбекистонда амалга оширилиш хусусиятлари. Нархларни эркинлаштириш йўллари ва босқичлари.

Тадбиркорлик фаолияти ва унинг шакллари. Тадбиркорлик капитали ва унинг айланиши

Тадбиркорлик фаолияти назариясининг ривожланиш босқичлари. Тадбиркорлик фаолиятининг мазмуни ва ривожланиш шарт-шароитлари.

Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари: давлат, жамоа, хусусий, аралаш ва бошқа шакллари. Корхона – тадбиркорлик фаолиятининг асосий ва бошланғич бўғини. Корхоналар фаолиятининг ташкил қилиниши. Акциядорлик жамияти ва акциядорлик капитали. Акция ва унинг турлари. Акция курси. Дивиденд ва таъсисчилар фойдаси. Назорат пакети. Облигациялар. Маркетинг, унинг мақсади, вазифалари ва тамойиллари. Менежмент - корхоналарни бошқариш тизими сифатида. Менежментнинг асосий мақсади ва вазифалари.

Ўзбекистонда кичик ва оилавий бизнес ҳамда хусусий тадбиркорликнинг янада эркинлаштирилиши, рағбатлантирилиши ва давлат томонидан қўллаб-қувватланиши. Ҳозирги даврда хусусий тадбиркорлик ва кичик бизнес ривожланишида барча тўсиқ ва чекловларни бартараф этиш, унга тўлиқ эркинлик бериш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни кенг ривожлантириш учун қулай ишбилармонлик муҳитини яратилиши.

Тадбиркорлик капиталининг моҳияти. Тадбиркорлик капитали ва унинг ҳаракатидаги икки томонлама хусусиятнинг намоён бўлиши. Тадбиркорлик капиталининг функционал шакллари: пул, унумли капитал ва товар. Капиталнинг ҳаракат босқичлари. Тадбиркорлик капитали турли шаклларида доиравий айланиши.

Тадбиркорлик капиталининг айланиши. Асосий ва айланма капитал, уларнинг фарқли белгилари. Капиталнинг айланиш вақти ва тезлиги. Асосий капитални такрор ишлаб чиқариш: жисмоний, маънавий ва иқтисодий эскириши ва қайта тикланиши. Амортизация ва унинг нормаси. Жадаллашган амортизация. Асосий ва айланма капиталдан фойдаланиш самарадорлиги ва унинг кўрсаткичлари. Асосий капиталдан фойдаланиш самарадорлигини ошириш йўллари. Тадбиркорлик капиталини ривожлантириш бўйича қабул қилинган қонунлар, фармонлар, қарорлар ва давлат дастурларининг амалга оширилиши.

Корхона (фирма) харажатлари ва фойдаси

Ишлаб чиқариш харажатларини тадқиқ этишдаги ёндашувлар. Ижтимоий ишлаб чиқариш харажатлари. Корхона ишлаб чиқариш харажатлари. Ишлаб

чиқариш харажатларининг мазмуни, таркиби ва турлари. Бевосита ишлаб чиқариш харажатлари ва муомала харажатлари. Ички ва ташқи харажатлар. Доимий ва ўзгарувчи харажатлар. Ўртача ва умумий харажатлар. Сўнгги қўшилган харажатлар тушунчаси. Харажатларни минималлаштириш қоидаси. Қисқа ва узоқ муддатли даврда ишлаб чиқариш харажатлари. Натижалар ўзгаришига унумдорлик пасайиб бориши қонунининг таъсири. Ишлаб чиқариш миқёсининг ижобий самараси. Таннарх.

Корхона (фирма) нинг пул тушумлари ва фойдаси. Харажатлар ва даромадлар эгри чизиги. Зарар кўрмаслик нуқтаси. Умумий фойда. Фойда миқдорига таъсир кўрсатувчи омиллар. Маҳсулот қиймати таркиби. Ялпи фойданинг тақсимланиши. Иқтисодий фойда ва бухгалтерия фойдасининг фарқланиши. Меъёрадаги фойда. Соф фойда. Фойда нормаси ва массаси ҳамда уларни ҳисоблаш. Фойда нормасига таъсир кўрсатувчи омиллар.

Корхоналарнинг банкрот бўлиши (синиши) ва санация қилиниши. Корхоналар фойдасини максималлаштириш шarti ва уни кўпайтириш йўллари. Иқтисодиётни ривожлантиришнинг 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида ва унинг устувор йўналишларида белгиланган маҳаллий ишлаб чиқаришни ривожлантириш ҳамда маҳсулотлари самарадорлигини ошириш бўйича белгиланган асосий вазифалар.

Иш ҳақи ва меҳнат муносабатлари

Яратилган маҳсулот ва даромадларнинг тақсимланиш тамойиллари. “Ишлаб чиқаришнинг уч омили”, қўшилган омил унумдорлиги ва бошқа назариялар. Мазкур назарияларнинг камчиликлари. Яратилган маҳсулотни тақсимлашнинг асосий йўналишлари.

Иш ҳақи тўғрисида турлича назариялар. Иш ҳақининг иқтисодий мазмуни. Номинал ва реал иш ҳақи. Реал иш ҳақининг даражаси ва ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар. Иш ҳақининг табақаланиши. Иш ҳақини ташкил қилиш шакллари ва тизимлари. Тариф тизими. Минимал иш ҳақи.

Меҳнат муносабатлари. Меҳнат шартномалари. Касаба уюшмаларининг тадбиркорлар ва давлат билан ўзаро муносабатлари. Касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасини ошириш йўллари. Ишчи кучи талаби ва таклифини ўзгартириш. Жамоа шартномалари ва ижтимоий суғурта тизими. Очиқ ва ёпиқ турдаги касаба уюшмаларининг иш ҳақи даражасига таъсири. Меҳнат муносабатларини тартибга солишда давлатнинг роли.

Давлатнинг иш ҳақи сиёсати. Республикада меҳнатни рағбатлантириш, иш ҳақини кўпайтириш ва аҳоли даромадлари ўсишини таъминлашга қаратилган сиёсатни амалга оширилиши. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида белгиланган иш ҳақи, пенсия, стипендия ва ижтимоий нафақалар ҳажмини изчил ошириш.

Аграр муносабатлар ва агробизнес

Аграр муносабатлар ва уларнинг бозор тизимидаги хусусиятлари. Ернинг ресурс сифатидаги ўзига хос хусусиятлари. Ернинг табиий ва иқтисодий

унумдорлиги. Қишлоқ хўжалигида такрор ишлаб чиқаришнинг ўзига хос хусусиятлари. Ер – мулкчилик ва хўжалик юритиш объекти. Ерга эгалик ва ердан фойдаланиш ҳуқуқи.

Ер рентаси мазмунига бўлган турли хил ёндашувлар ва ер рентасининг тарихий шакллари. Ер рентасининг мазмуни ва турлари: дифференциал рента, абсолют рента, монопол рента, ундирма саноат ва қурилиш участкаларидан олинадиган рента. Ижара ҳақи. Ернинг нархи ва уни белгиловчи омиллар.

Агросаноат интеграцияси. Агробизнес ва унинг турлари. Дехқон ва фермер хўжаликлари. Агрофирма, агросаноат комбинати.

Ўзбекистонда аграр ислохотларни амалга оширишнинг асосий йўналишлари. Ўзбекистонда ерга мулкчилик муносабатлари. Ерларнинг мелиоратив ҳолатини яхшилаш чоралари. Томорқа хўжаликларининг кенгайтирилиши. Қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши таркибий тузилишини такомиллаштириш. 2017-2021 йилларда қишлоқ жойларда ишлаб чиқаришни модернизациялаш ва ижтимоий инфратузилмани жадал ривожлантиришнинг асосий йўналишлари.

Миллий иқтисодиёт ва унинг макроиқтисодий ўлчамлари.

Ялпи ички маҳсулот ва унинг ҳаракат шакллари

Ўзбекистон Республикаси давлат мустақиллигининг эълон қилиниши ва миллий иқтисодиётнинг шаклланиши. Миллий иқтисодиётнинг мазмуни ва унинг тузилиши. Макроиқтисодиёт. Макроиқтисодий таҳлил ва унинг вазифалари. Асосий макроиқтисодий кўрсаткичлар.

Ижтимоий такрор ишлаб чиқариш. Миллий маҳсулотнинг иқтисодий мазмуни ва унинг ҳаракат шакллари. Ялпи миллий маҳсулот ва ялпи ички маҳсулот. Номинал ва реал ялпи ички маҳсулот. Нарх индекси. Ялпи ички маҳсулотнинг таркибий тузилиши. Соф миллий маҳсулот, миллий даромад ва шахсий даромад. Хуфёна иқтисодиёт, унинг ўлчамлари ва намоён бўлиш шакллари. Миллий маҳсулот (ЯИМ) ни кўпайтириш омиллари ва йўллари.

Миллий ҳисоблар тизими. ЯИМни ҳисоблашга қўшилган қийматлар бўйича ёндашув. ЯИМни ҳисоблашга сарф-харажатлар бўйича ёндашув. Уй хўжаликларининг истеъмол сарфлари. Инвестицион сарфлар. Давлат сарфлари. Чет элликларнинг сарфлари. ЯИМни ҳисоблашга даромадлар бўйича ёндашув.

Ўзбекистон иқтисодиёти етакчи тармоқларини модернизация қилиш, техник ва технологик янгилашни жадаллаштириш ва унинг кўламини кенгайтириш, ишлаб чиқаришни диверсификациялаш миллий маҳсулотни кўпайтиришнинг устивор йўналиши сифатида.

2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси ЯИМни кўпайтириш стратегияси ва уни амалга ошириш имкониятлари.

Ялпи талаб ва ялпи таклиф

Ялпи талаб тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи талаб эгри чизиғи. Ялпи талаб миқдорига таъсир этувчи омиллар: истеъмол сарфларидаги ўзгаришлар, инвестицион сарфлар, давлат сарфлари, соф экспортдаги ўзгаришлар.

Ялпи таклиф тушунчаси ва унинг таркиби. Ялпи таклиф эгри чизиғи. Ялпи таклиф эгри чизиғидаги ётиқ, оралиқ ва тик кесмалар. Ялпи таклиф миқдорига таъсир қилувчи омиллар: ресурслар нархининг ўзгариши, самарадорликнинг ўзгариши, ҳукукий меъёрларнинг ўзгариши.

Ялпи талаб ва ялпи таклиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши. AD-AS модели. Ялпи талаб ва ялпи таклиф эгри чизиқларининг кесишиши. Храповик самараси. Миллий бозорнинг тўйинганлик даражаси. Тақчилликнинг иқтисодий табиати ва уни бартараф қилиш йўллари.

Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирози давом этиб турган ва айрим мамлакатлар ўртасида зиддият кучайган ҳозирги шароитда ялпи талабнинг қисқариши. Ялпи талабнинг ошишини қўллаб-қувватлаш чора-тадбирлари.

Истеъмол, жамғарма ва инвестициялар

Истеъмолнинг мазмуни ва унинг турлари. Истеъмол фонди ва истеъмол сарфлари. Жамғарма ва унинг мақсади. Истеъмол ва жамғарма ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Истеъмол ва жамғарма даражасини белгиловчи омиллар. Истеъмол ва жамғарма функцияси. Истеъмол ва жамғарма ҳажмига даромаддан ташқари таъсир кўрсатувчи омиллар. Истеъмол ва жамғармага мойиллик, ўртача мойиллик, кейинги қўшилган мойиллик ҳамда уларни аниқлаш.

Жамғаришнинг мазмуни ва унинг манбалари. Ишлаб чиқариш ва ноишлаб чиқариш мақсадидаги жамғариш. Жамғариш нормаси. Номинал ва реал жамғариш.

Инвестицияларнинг мазмуни ва вазифалари. Инвестицияларнинг манбалари ва тузилиши. Инвестицияларга сарфлар даражасини белгиловчи омиллар. Ялпи ва соф инвестициялар. Ялпи инвестиция ва амортизация нисбати ўзгаришининг иқтисодиётга таъсири. Инвестиция функцияси.

Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги нисбат. Жамғарма ва инвестиция ўртасидаги мувозанатнинг классик ва кейнсча моделлари, улар ўртасидаги фарқлар.

Ўзбекистонда инвестицион фаолиятни таъминлаш ва унинг шарт-шароитлари. Миллий иқтисодиётни ривожлантиришда ички инвестиция манбаларни сафарбар этиш ва чет эл инвестицияларини жалб қилишнинг аҳамияти. Таркибий ўзгаришларни изчил амалга оширишда қулай инвестиция муҳитининг яратилиши ва такомиллаштирилиши. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, транспорт-коммуникация ва ижтимоий инфратузилма лойиҳаларини амалга оширишга қаратилган фаол инвестиция сиёсатини олиб бориш.

Иқтисодий тараққиёт, иқтисодий ўсиш ва миллий бойлик.

Иқтисодий тараққиётнинг мазмуни ва кўрсаткичлари. Иқтисодий тараққиётнинг иқтисодий ўсишдан фарқли жиҳатлари. Иқтисодий тараққиётнинг экстенсив ва интенсив турлари. Иқтисодий ўсиш назариялари, концепция ва моделлари. Иқтисодий ўсишнинг кейнсча ва некейнсча моделлари. Кобб-Дуглас

моделининг мазмуни. Р.Харрод ва Е.Домар моделлари. В.Леонтьевнинг “ҳаражатлар-натижалар” модели. “Ноль даражадаги иқтисодий ўсиш” концепцияси.

Иқтисодий ўсишнинг мазмуни, мезонлари ва кўрсаткичлари. Иқтисодий ўсиш суръати. «70 миқдори қондаси». Иқтисодий ўсишнинг алоҳида томонларини тавсифловчи кўрсаткичлар. Иқтисодий ўсишнинг омиллари. Кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унумдорлиги кўрсаткичлари. Реал маҳсулот ўсишини аниқлаб берувчи омиллар.

Миллий бойлик ва унинг таркибий қисмлари. Моддий-буюмлашган, номоддий (интеллектуал) ва табиий бойлик. Мамлакатнинг иқтисодий салоҳияти. Ўзбекистоннинг иқтисодий салоҳиятидан самарали фойдаланиш ва иқтисодий ўсиш муаммолари. Иқтисодий ўсиш самарадорлигини таъминлашда табиий, моддий ва молиявий ресурслардан тежаб-тергаб фойдаланишнинг аҳамияти.

Мамлакатимизда 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида мўлжалланган кенг кўламли дастурларни амалга ошириш асосида иқтисодий ўсишнинг узок муддатли барқарор ўсиш суръатларини таъминлаш.

Миллий иқтисодиётнинг мувозанатли ва мутаносибли ривожланиши

Иқтисодий мувозанат тушунчаси. Умумиқтисодий ва хусусий мувозанатлик. Турғун ва муттасил ривожланиб боровчи мувозанатлик. Иқтисодий мувозанатлилик даражасини аниқлаш усуллари. Иқтисодий мувозанатнинг амал қилиш тамойиллари ва намоён бўлиш шакллари.

Иқтисодий мутаносиблик ва унинг турлари. Мутаносибликларнинг таснифланиши. Мутаносибликларни таъминлаш орқали миллий иқтисодиётнинг мувозанатли ривожлантирилиши.

Ўзбекистонда иқтисодиётнинг таркибий ўзгартириш, диверсификациялаш модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши. Макроиқтисодий барқарорлаштириш сиёсатининг амалга оширилиши. Ҳаракатлар стратегияси бўйича миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, унинг таркибида саноат, хизмат кўрсатиш соҳаси, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик улушини кўпайтириш.

Иқтисодиётнинг циклиги ва макроиқтисодий беқарорлик

Иқтисодий ривожланишдаги номутаносибликлар ва уларнинг намоён бўлиш шакллари. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши. Иқтисодий цикл фазалари. Циклик тебранишлар.

Иқтисодий цикл назариялари. Экстернал ва интернал назариялар. Соф монетар назария. Етарлича истеъмол қилмаслик назарияси. Жамғариш назарияси. Психологик назария. Иқтисодий цикл турлари.

Иқтисодий инқирознинг мазмуни, сабаблари ва турлари. Пул-кредит соҳасидаги инқироз, валюта инқирози, биржа инқирози, экологик инқироз, тармоқлар инқирози, таркибий инқироз, аграр инқироз. Даврий, оралик, номунтазам инқирозлар. Ортиқча ишлаб чиқариш ва тақчил ишлаб чиқариш

инкирозлари. Ривожланган мамлакатларнинг жаҳон молиявий-иқтисодий инкирозида чикиш борасидаги чора-тадбирлари.

Инкирозларнинг Ўзбекистон иқтисодиётига таъсири ҳамда унинг оқибатларини олдини олиш ва юмшатишга асос бўлган омиллар. Ўзбекистонда инкирозга қарши кўрилган чораларининг аҳамияти.

Ишчи кучи, унинг бандлиги ва ишсизлик

Ишчи кучининг ижтимоий-иқтисодий мазмуни. Ишчи кучининг такрор ишлаб чиқарилиши. Ишчи кучининг миқдор ва сифат жиҳатдан аниқланиши. ФТТнинг ишчи кучини сифат жиҳатдан такомиллашувига таъсири. Нуфус қонуни. Аҳолининг табиий ўсиши. Ишчи кучи миграцияси ва унинг шакллари.

Ишчи кучи бозори. Ишчи кучига талаб ва таклиф ҳамда уни аниқловчи омиллар. Ишчи кучининг нафлилиги ва қиймати. Ишчи кучи бозорининг ижтимоий-иқтисодий хусусиятлари. Филлипс эгри чизиғи. Ишчи кучининг айрим соҳалардан бўшаши ва уни қайта тақсимлашнинг бозор механизми.

Ишчи кучи бандлиги тўғрисида турли хил назариялар. Неоклассик, кейнсча, монетаристик, институционал-социологик мактаб концепциялари. Шартномага асосланган бандлик назарияси. Бандлик моделлари. Мослашувчан ишчи кучи бозори концепцияси.

Ишсизлик ва унинг турлари. Фрикцион, таркибий ва циклик ишсизлик. Институционал, технологик, ҳудудий, яширин, турғун ишсизлик. Ишсизликнинг табиий даражаси. Ишсизлик даражаси ва уни аниқлаш. Ишсизликнинг иқтисодий ва ижтимоий оқибатлари. А.Оукен қонуни. Ишсизлик ва инфляциянинг ўзаро боғлиқлиги.

2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида ишчи кучи бандлигини таъминлаш, ишсизлик даражасини камайтириш, ишчи кучи бозори мутаносиблиги ва инфратузилмасини ривожлантириш борасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари.

Молия тизими ва молиявий сиёсат

Молиянинг мазмуни ва аҳамияти. Молиявий муносабатларнинг объектлари ва субъектлари. Молиянинг вазифалари. Молия тизими ва унинг бўғинлари. Давлат бюджети ва унинг молиявий ресурсларни шакллантиришдаги аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси давлат бюджетининг тузилиши.

Давлат бюджетининг даромадлари ва харажатлари таркиби ҳамда уларнинг эгри чизиғи. Бюджет тақчиллиги ва давлат қарзлари, уларнинг иқтисодиётга таъсири. Давлат ички қарзи. Давлат кредити. Давлат ташқи қарзи. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида давлат бюджетининг барча даражаларида мутаносибликни таъминлаш.

Бозор иқтисодиёти шароитида солиқлар ва унинг вазифалари. Солиқ солиш тамойиллари. Солиқ имтиёзлари. Солиқларнинг туркумланиши. Лаффер эгри чизиғи. Солиқ юки ва унинг даражасини аниқлаш. Солиқ юкининг тақсимланиши. Молиявий сиёсат. Фискал (солиқ-бюджет) сиёсат.

Ўзбекистонда солиқ юкини камайтириш ва солиққа тортиш тизимини соддалаштириш ҳамда унификация қилиш.

Пул-кредит тизими. Банклар ва уларнинг бозор иқтисодиётидаги роли

Пул муомаласи. Пул тизими ва унинг таркибий қисмлари. Муомала учун зарур бўлган пул миқдорини аниқлаш ва унга таъсир этувчи омиллар. Пул муомаласи қонунлари. Пулнинг айланиш тезлиги. Пул миқдорини аниқлашга турлича ёндашувлар. $MV=PQ$ тенгламасининг амал қилиши. Пул агрегатлари. Пул бозорида талаб ва таклиф. Пул таклифи ва унинг мультипликатори.

Инфляция ва унинг келиб чиқиш сабаблари. Инфляция даражаси ва суръати. Талаб ва таклиф инфляцияси. Инфляция турлари: ўрмалаб боровчи, жадал ва гиперинфляция. Инфляциянинг ижтимоий-иқтисодий оқибатлари, Давлатнинг инфляцияга қарши сиёсати.

Кредитнинг моҳияти, вазифалари ва турлари. Кредит муносабатларининг объектлари ва субъектлари. Кредит ресурсларининг манбалари. Кредит бериш таъминоти. Фойз ставкаси ва унинг даражасини аниқловчи омиллар. Кредит-пул тизимини давлат томонидан тартибга солиш.

Банкларнинг иқтисодий мазмуни. Банк тизими. Марказий банк ва унинг вазифалари. Тижорат банклари ва уларнинг вазифалари. Банк операциялари ва банк фойдасининг ҳосил бўлиши. Банк тизимининг такомиллаштирилиши. IS–LM моделида бюджет-солиқ ва пул кредит сиёсати.

Ўзбекистонда миллий валютани мустаҳкамлаш сиёсатининг амалга оширилиши. Сўмнинг харид қувватини ошириб бориш ва барқарорлигини таъминлаш. Инфляцияга қарши аниқ ўйланган сиёсат ўтказиш. Пул миқдорининг ўсишини товарлар ва хизматлар миқдорининг тегишли даражада ўсиши билан боғлаб олиб бориш. Миллий валюта алмашув курсининг барқарорлигига эришиш. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси илғор халқаро тажрибада қўлланиладиган инструментлардан фойдаланган ҳолда пул-кредит сиёсатини янада такомиллаштириш, шунингдек валютани тартибга солишда замонавий бозор механизмларини босқичма-босқич жорий этиш, миллий валютанинг барқарорлигини таъминлаш.

Бозор иқтисодиётини тартибга солишда давлатнинг роли

Иқтисодиётни тартибга солишнинг моҳияти ва зарурлиги. Иқтисодиётни тартибга солишнинг классик, монетаристик, кейнсча назариялари.

Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солишнинг мақсади. Давлатнинг иқтисодий ўрни ва вазифалари: бозор муносабатлари қатнашчиларини ҳуқуқий ҳимоялаш, рақобатчилик муҳитини вужудга келтириш; ресурслар, маҳсулотлар ва даромадларни қайта тақсимлаш; иқтисодиётнинг ва пул муомаласининг барқарорлигини таъминлаш; ташқи иқтисодий фаолиятни тартибга солиш. Фан-техника тараққиёти, таркибий, ижтимоий ва минтақавий сиёсатни амалга оширишда давлатнинг ўрни.

Давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишдаги бевосита ва билвосита усуллари. Иқтисодиётнинг давлат сектори ва унинг чегаралари. Давлат

буюртмалари ва давлат харидлари. Иқтисодиётни бевосита тартибга солишнинг маъмурий воситалари. Истеъмолчи ва ишлаб чиқарувчи ортиқчалиги. Пул-кредит сиёсати. Монетар сиёсат. Бюджет сиёсати. Давлат иқтисодий дастурлари. Ташқи иқтисодий усуллари.

Ҳозирги шароитда давлатнинг иқтисодиётни тартибга солишдаги ролига қарашларнинг ўзгариши. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида мамлакатнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш жараёнларини тартибга солишда давлат иштирокини камайтириш, давлат бошқаруви тизимини марказлаштиришдан чиқариш ва демократлаштириш, давлат-хусусий шерикликни кенгайтириш, нодавлат, жамоат ташкилотлари ва жойлардаги ўзини ўзи бошқариш органларининг ролини ошириш вазифалари.

Аҳоли даромадлари ва давлатнинг ижтимоий сиёсати

Аҳоли даромадлари, уларнинг турлари ва шаклланиш манбалари. Номинал ва реал даромад. Даромадларнинг табақаланиш сабаблари ва омиллари. Турмуш даражаси ва сифати. Турмуш даражаси ва қашшоқликнинг кўрсаткичлари. Оила бюджети: даромадлар ва харажатлар таркиби. Фаровонликнинг энг қуйи чегараси. Турмуш тарзи. Яшаш минимуми. Истеъмолчи саватчаси.

Даромадлар тенгсизлиги ва унинг даражасини аниқлаш. Лоренц эгри чизиғи. Дицель ва Жини коэффициентлари. Кузнец гипотезаси. Бозор иқтисодиёти шароитида даромадлар тенгсизлигини келтириб чиқарувчи умумий омиллар.

Даромадларни давлат томонидан қайта тақсимлаш ғояси, мақсади ва дастаклари. Ижтимоий тўловлар. Ижтимоий сиёсат. Ўзбекистон бозор иқтисодиёти шароитида аҳолини ижтимоий ҳимоялашнинг асосий йўналишлари. Ички истеъмол бозорини ҳимоя қилиш. Аҳолининг кам таъминланган табақаларини ижтимоий ҳимоялаш ва қўллаб-қувватлаш. Аҳолининг реал пул даромадларини ва харид қобилиятини ошириш, кам таъминланган оилалар сонини ва аҳолининг даромадлари бўйича фарқланиш даражасини янада камайтириш

Жаҳон хўжалиги ва унинг эволюцияси

Жаҳон хўжалигининг ташкил топиши, босқичлари ва асосий белгилари. Жаҳон хўжалиги субъектлари. Жаҳон мамлакатларининг иқтисодий ривожланиш кўрсаткичлари. Ишлаб чиқаришнинг байналмилаллашуви. Халқаро меҳнат тақсимооти. Иқтисодий ўзаро боғлиқликнинг ўсиши ва бевосита халқаро ишлаб чиқаришнинг шаклланиши. Иқтисодиётнинг байналминаллашувида ФТТ ва трансмиллий капиталнинг ўрни.

Глобаллашув жараёнининг моҳияти ва асосий йўналишлари. Жаҳон хўжалиги глобаллашуви жараёнларининг зиддиятли томонлари. Турли мамлакатлардаги иқтисодий ривожланишнинг бир текисда бормаслиги. Бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши. Экологик ҳалокат таҳдидларининг кучайиб бориши. Турли мамлакатларда аҳоли сони ўзгаришининг фарқланиши. Ҳозирги даврдаги жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг вужудга келишига глобаллашув жараёнларининг таъсири.

Халқаро иқтисодий муносабатларнинг мазмуни ва шакллари. Капиталнинг халқаро ҳаракати. Ишчи кучининг халқаро миграцияси. Фан-техника ютуқларининг халқаро айирбошланиши. Жаҳон инфратузилмасининг ривожланиши.

Жаҳон хўжалиги алоқаларини халқаро тартибга солиш. Молия, валюта ва кредит, жаҳон савдоси соҳаларидаги тартибга солувчи тузилмалар.

2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегиясида чуқур ўйланган, ўзаро манфаатли ва амалий ташқи сиёсат соҳасидаги устувор йўналишлар, давлат мустақиллиги, суверенитетини мустаҳкамлаш, мамлакатнинг халқаро муносабатларнинг тенг ҳуқуқли субъекти сифатидаги ўрни ва ролини ошириш, ривожланган демократик давлатлар қаторига кириш, Ўзбекистоннинг ён-атрофида хавфсизлик, барқарорлик ва ахил қўшничилик муҳитини шакллантириш.

Халқаро иқтисодий интеграция ва Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига кириб бориши

Халқаро иқтисодий интеграция жараёнлари тўғрисидаги турлича назариялар ва уларнинг асосий йўналишлари. Халқаро иқтисодий интеграциянинг мазмуни. Халқаро иқтисодий интеграциянинг асосий шакллари. Халқаро иқтисодий интеграция жараёнини тақозо қилувчи омиллар. Жаҳондаги асосий интеграцион гуруҳларнинг амал қилиш хусусиятлари. Очiq иқтисодиёт ва унинг ўзига хос белгилари.

Давлатлараро иқтисодий интеграциянинг ривожланишидаги шарт-шароитлар. Турли минтақалардаги асосий интеграцион гуруҳлар. Европа Иттифоқи (ЕИ), Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими (НАФТА), Жануби-Шарқий Осиё мамлакатлари ассоциацияси (АСЕАН), Мустақил давлатлар ҳамдўстлиги (МДҲ).

Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодиётига қўшилишининг шарт-шароитлари. Республиканинг жаҳон хўжалигига интеграциялашувининг глобал, трансконтинентал, минтақалараро, минтақавий даражалари. Ўзбекистон ташқи иқтисодий фаолиятининг асосий йўналишлари.

Ўзбекистоннинг турли мамлакатлар билан ўзаро манфаатли икки томонлама ҳамкорлик алоқаларининг кучайиб бориши мамлакатимизда очiq индустриал иқтисодий ҳудудларнинг ривожланиши. Ўзбекистоннинг яқин қўшни мамлакатлар билан иқтисодий ҳамкорлигининг кучайиши.

Жаҳон бозори. Халқаро валюта ва кредит муносабатлари

Халқаро савдо тўғрисидаги турли хил назариялар. Мутлақ устунлик ва қиёсий устунлик назариялари. Хекшер-Олин-Самуэльсон модели. Ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси. Ишчи кучи малакаси модели. Муқобил харажатлар модели. Товарнинг ҳаётий цикли назарияси.

Халқаро савдонинг мазмуни. Экспорт ва импорт, улар ўртасидаги нисбатнинг ўзгариши. Таққослама экспорт ихтисослашув коэффициенти. Экспорт квотаси. Экспорт ва импорт мультипликатори. Экспорт ва импорт ҳажми ўзгаришининг

ялпи миллий ишлаб чиқариш ҳажмига таъсири. Халқаро савдонинг хусусиятлари. Протекционизм ва эркин савдо сиёсатлари. Экспортни рағбатлантириш усуллари.

Тўлов баланси ва унинг таркиби. Ташқи савдо баланси. Абсорбция. Капитал ҳаракати баланси. Расмий захираларнинг асосий кўринишлари. Расмий захиралар бўйича операциялар. Жаҳон молиявий-иқтисодий инқирозининг вужудга келишида ташқи қарз ва ташқи савдо балансидаги номуносивбликлар кучайишининг таъсири.

Халқаро валюта-кредит муносабатлари. Миллий ва халқаро валюта тизими. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари: олтин стандарт, олтин-девизли ва сузиб юрувчи валюта тизими. Валюта курси ва унга таъсир кўрсатувчи омиллар. Харид қилиш лаёқати паритети назарияси.

Валюта-молия соҳасидаги давлатлараро ташкилотлар фаолиятининг ривожланиши. Халқаро валюта фонди. Европа валюта тизими. Халқаро тикланиш ва тараққиёт банки. Халқаро молиявий корпорация. Иқтисодий ҳамкорлик ва ривожланиш ташкилоти. Европа тикланиш ва тараққиёти банки. Осиё тараққиёт банки.

ТАВСИЯ ЭТИЛГАН АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

Асосий адабиётлар

1. Economics: principles, problems, and policies / Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. — 21th edition. 2018
2. Economics, 3rd Edition. N. Gregory Mankiw and Mark P. Taylor. © 2014.
3. Экономическая теория: учебник / С.С. Носова. — 4-е изд., стер. — Москва: КНОРУС, 2017. - 792 с.
4. Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – T.: Iqtisodiyot, 2021. – 782 bet.
5. Шодмонов Ш.Ш., Рахматов М.А. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: “Замин-нашр” нашриёти, 2020. – 820 бет.
6. Хажиев Б.Д., Мамбетжанов Қ.К. Экономическая теория. Учебник. - Т.: «IQTISODIYOT», 2019. - 552 стр.

Қўшимча адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Т.: Ўзбекистон, 2021. – 46 б.
2. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2022 йил 28 январдаги “2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси” ПФ–60-сон Фармони.
3. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 7 февралдаги ПФ–4947-сонли “Ўзбекистон Республикасини янада ривожлантиришнинг Ҳаракатлар стратегияси тўғрисида”ги Фармони.
4. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2020 йил 2 мартдаги «Илм, маърифат ва рақамли иқтисодиётни ривожлантириш йили»да амалга оширишга оид Давлат дастури тўғрисида»ги Ўзбекистон Президенти Фармони.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 17 январдаги “2017-

2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Фаол инвестициялар ва ижтимоий ривожланиш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида” ги ПФ-5635-сонли Фармони.

6. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномаси // Халқ сўзи газетаси, 2018 йил 29 декабрь.

7. Xodiyev B.Yu., Shodmonov Sh.Sh. Iqtisodiyot nazariyasi. Darslik. – Т.: Barkamol fayz-media, 2017. – 783 bet.

8. Шодмонов Ш.Ш., Мамарахимов Б.Э. Иқтисодиёт назарияси. Маърузалар матни. – Т.: Iqtisod-moliya, 2016. – 728 бет.

9. Шодмонов Ш.Ш., Ғофуров У.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: Iqtisod-moliya, 2010. – 728 бет.

10. Ўлмасов А., Ваҳобов А.В. Иқтисодиёт назарияси. Дарслик. – Т.: «Iqtisod-moliya», 2014. – 480 бет.

11. Экономическая теория: Учебник для бакалавров / Под общ. ред. А.А.Кочеткова. 5 – изд., перераб. и доп. – М.: издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2014. - 696 с.

12. Экономическая теория. Экономические системы: формирование и развитие: Учебник / Под ред. И.К. Ларионова, С.Н.Сильвестрова. – М.: издательско-торговая корпорация «Дашков и К», 2015. - 876 с.

13. Экономическая теория (политэкономия): Учебник / Под общ. ред. д-ра экон. наук, проф., засл. Деятели науки РФ Г.П. Журавлевой. – 5-е изд. – М.: ИНФРА – М, 2014, - 864 с. – (Высшее образование).

14. Экономическая теория: учебное пособие / коллектив авторов: под ред. В.М. Соколинского. – 7-е изд., стер. – М.: КНОРУС, 2014. -464 с. – (Бакалавриат).

15. www.gov.uz – Ўзбекистон Республикаси ҳукумат портали.

16. www.lex.uz – Ўзбекистон Республикаси Қонун ҳужжатлари маълумотлари миллий базаси.

17. www.edu.uz - Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги портали

18. www.mf.uz - Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги сайти

19. www.mineconomy.uz - Ўзбекистон Республикаси Иқтисодиёт вазирлиги сайти.

20. www.stat.uz - Ўзбекистон Республикаси давлат статистика қўмитаси расмий сайти.

21. www.data.worldbank.org - Жаҳон банкининг дунё мамлакатлари бўйича маълумотлар сайти.

22. www.knoema.ru - Мамлакатлар бўйича маълумотлар сайти.

23. www.ecsocman.hse.ru - Москва олий иқтисодиёт мактаби сайти.

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

Тошкент давлат иқтисодиёт
университети хузуридаги
DSc.03/30.01.2021.1.16.03 рақамли
илмий кенгаш раиси
Г.К. Абдурахманова

« _____ » _____ 2021 й.

«ТАСДИҚЛАЙМАН»

Ўзбекистон Республикаси Вазирлар
Маҳкамаси хузуридаги ОАК раиси
А.Т. Юсупов

« _____ » _____ 2021 й.

08.00.01 - “ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ”
ихтисослиги бўйича

МАЛАКАВИЙ ИМТИХОН САВОЛНОМАСИ

ТОШКЕНТ-2022

Саволнома Тошкент давлат иқтисодиёт университети 2022 йил “___”
____даги Кенгашида муҳокама қилинган ва тасдиқланган.

Саволнома Тошкент давлат иқтисодиёт университети “Фундаментал
иқтисодиёт” кафедрасининг 2022 йил “01” мартдаги 26-сон йиғилишида
муҳокама қилинган ва тавсия этилган

Кафедра мудири _____Б.Хажиев

Тузувчилар: и.ф.д., проф. Ш.Шодмонов
и.ф.н., доц. Б.Д. Хажиев
и.ф.н., доц. Б.Э. Мамарахимов

Такризчи: и.ф.д., проф. А.Ф. Расулев

08.00.01-“ИҚТИСОДИЁТ НАЗАРИЯСИ” ИХТИСОСЛИГИ БО‘ЙИЧА МАЛАКАВИЙ ИМТИХОН САВОЛНОМАСИ

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг Олий Мажлисга Мурожаатномасида (24.01.2020 й.) кўриб чиқилган асосий вазифалар тўғрисида.

Таянч иборалар: мурожаатноманинг мазмуни, асосий кўзда тутилган вазифалар ва уларнинг ижросини таъминлаш бўйича чора-тадбирлар.

2. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида кўзда тутилган умумий вазифалар.

Таянч иборалар: инсон кадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш, давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш, қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш, иқтисодиётни ривожлантириш ва фаол тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш, ижтимоий соҳани ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида амалга ошириладиган вазифалар.

3. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида кўзда тутилган ижтимоий ривожланиш борасидаги вазифалар.

Таянч иборалар: ижтимоий соҳани ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида амалга ошириладиган вазифалар.

4. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида давлат ва жамият қурилиши тизимини такомиллаштириш борасидаги кўзда тутилган вазифалар.

Таянч иборалар: ижтимоий соҳани ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида амалга ошириладиган вазифалар.

5. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида қонун устуворлигини таъминлаш ва суд-ҳуқуқ тизимини янада ислоҳ қилиш борасидаги кўзда тутилган вазифалар.

Таянч иборалар: ижтимоий соҳани ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида амалга ошириладиган вазифалар.

6. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида иқтисодиётни ривожлантириш ва фаол инвестиция жалб этиш борасидаги кўзда тутилган вазифалар.

Таянч иборалар: ижтимоий соҳани ривожлантириш, хавфсизлик, миллатлараро тотувлик ва диний бағрикенгликни таъминлаш, шунингдек, ташқи сиёсат соҳаларида амалга ошириладиган вазифалар.

7. Ўзбекистон Президенти Шавкат Мирзиёевнинг БМТ Бош Ассамблеясининг 75-сессиясида нутқи.

Таянч иборалар: Инсон манфаатлари, ҳаракатлар стратегияси, Орол муаммоси, терроризм таҳдидлари, ёш авлодни ижтимоий қўллаб-қувватлаш.

8. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Инсон қадрини юксалтириш ва эркин фуқаролик жамиятини янада ривожлантириш орқали халқпарвар давлат барпо этиш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: Маҳалла институти фаолиятининг самарадорлигини ошириш, Халқ депутатлари Кенгашларини асосий бўғинга айлантириш, Давлат бошқаруви органлари фаолиятини “фуқароларга хизмат қилишга йўналтириш” тамойили асосида трансформация қилиш, “Электрон ҳукумат” тизимини ривожлантириш

9. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Мамлакатимизда адолат ва қонун устуворлиги тамойилларини тараққиётнинг энг асосий ва зарур шартига айлантириш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: суд ҳокимиятининг чинакам мустақиллигини таъминлаш, суднинг нуфузини ошириш, суд тизимини демократлаштириш ва такомиллаштириш, фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ишончли ҳимоя қилиш кафолатларини таъминлаш, маъмурий, жиноят, фуқаролик ва хўжалик қонунчилигини такомиллаштириш.

10. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Миллий иқтисодиётни жадал ривожлантириш ва юқори ўсиш суръатларини таъминлаш” бўйича амалга ошириш зарур бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш, таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизатсия ва диферсификатсия қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш, кишлоқ хўжалигини модернизатсия қилиш ва жадал ривожлантириш, иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш.

11. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Адолатли ижтимоий сиёсат юритиш, инсон капиталини ривожлантириш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: аҳолининг бандлиги ва реал даромадларини босқичма-босқич ошириш, аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш ва соғлиқни сақлаш тизимини такомиллаштириш, арзон уй-жойлар қуриш бўйича мақсадли дастурларни амалга ошириш, аҳолининг ҳаёт шароитлари яхшиланишини таъминловчи йўл-транспорт, муҳандислик-коммуникатсия ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш ҳамда модернизатсия қилиш.

12. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Маънавий тараққиётни таъминлаш ва соҳани янги босқичга олиб чиқиш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: “Янги Ўзбекистон – маърифатли жамият” концепцияси, “Китобсевар миллат” умуммиллий ғояси, Буюк аجدодларимизнинг бой илмий меросини чуқур ўрганиш ва кенг тарғиб этиш, Жамиятда миллатлараро тотувлик ва динлараро бағрикенглик муҳитини мустаҳкамлаш.

13. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Миллий манфаатлардан келиб чиққан ҳолда умумбашарий муаммоларга ёндашиш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: Аҳоли саломатлиги ва генофонди, Экология ва атроф муҳитни муҳофаза қилиш, Экстремизм ва терроризмга қарши курашиш, Давлат хизматида ҳалоллик стандартларини жорий этиш, Пандемияларга қарши курашиш ишларининг самарадорлигини ошириш

14. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида “Мамлакатимиз хавфсизлиги ва мудофаа салоҳиятини кучайтириш, очик, прагматик ва фаол ташқи сиёсат олиб бориш” бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: Фуқароларнинг ахборот олиш ва тарқатиш эркинлиги, Давлатнинг мудофаа қобилятини янада мустаҳкамлаш, Куролли Кучларнинг жанговар шайлиги, Фавқулодда вазиятларнинг олдини олиш ва бартараф этиш, Марказий Осиёда хавфсизлик, савдо-иқтисодий, сув, энергетика, транспорт ва маданий-гуманитар соҳалардаги яқин ҳамкорлик.

15. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида макроиқтисодий барқарорликни янада мустаҳкамлаш ва иқтисодий ўсиш суръатларини сақлаб қолиш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: макроиқтисодий мувозанатни сақлаш, таркибий ва институтсионал ўзгартиришларни чуқурлаштириш, солиқ юкини камайтириш ва солиққа тортиш тизимини соддалаштириш йўлини давом этиш, эркин конвертатсияни таъминловчи валюта, банк тизимини ислоҳ қилиш.

16. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқларини модернизатсия ва диферсификатсия қилиш ҳисобига унинг рақобатбардошлигини ошириш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: миллий иқтисодиётнинг мутаносиблиги ва барқарорлигини таъминлаш, ишлаб чиқаришни модернизатсия қилиш, ишлаб чиқариш маҳаллийлаштиришни рағбатлантириш сиёсатини давом, экспорт фаолиятини либераллаштириш ва соддалаштириш, йўл-транспорт инфратузилмасини янада ривожлантириш.

17. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида қишлоқ хўжалигини модернизатсия қилиш ва жадал ривожлантириш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: таркибий ўзгартиришларни чуқурлаштириш ва қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришни муттасил ривожлантириш, мамлакат озиқ-овқат хавфсизлигини янада мустаҳкамлаш, қишлоқ хўжалик маҳсулотларини чуқур қайта ишлаш, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларни сақлаш, суғориладиган эрларнинг мелиоратив ҳолатини янада яхшилаш.

18. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида вилоятлар, туманлар ва шаҳарларнинг комплекс ва мувозанатли ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш, уларнинг салоҳиятидан самарали ва оптимал фойдаланиш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: ҳудудлар иқтисодиётини модернизатсия ва диверсификатсия қилиш, субвенцион туман ва шаҳарларни камайтириш, саноат ва бошқа ишлаб чиқариш объектларни жойлаштириш, янги саноат ишлаб чиқариш ва сервис марказларини ташкил этиш

19. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида туризм соҳасини ривожлантириш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: туризм тармоғини жадал ривожлантириш, туризм соҳасида виза, литсензия бериш ва рухсат олиш тартиб-таомилларини соддалаштириш, хорижий инвестициялар, жаҳон брендлари, янги туризм йўналишларини яратиш, туризмнинг замонавий турларини ривожлантириш.

20. 2022–2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг Тараққиёт стратегиясида аҳолининг бандлиги ва реал даромадларини босқичма-босқич ошириш бўйича амалга ошириш лозим бўлган вазифалар.

Таянч иборалар: аҳолининг реал пул даромадларини ва харид қобилиятини ошириш, кам таъминланган оилаларни ва аҳолининг даромадлари бўйича фарқланиши даражасини янада қисқартириш, янги иш ўринлари яратиш, меҳнатга қобилиятли аҳолининг меҳнат ва тадбиркорлик фаоллигини тўлиқ амалга ошириш учун шарт-шароитлар яратиш.

21. Иқтисодиёт ва унинг бош масаласи.

Таянч иборалар: иқтисодиёт тушунчаси, иқтисодий ресурслар ва унинг чекланганлиги, эҳтиёжлар ва унинг чексизлиги.

22. Иқтисодий ресурслар ва унинг турлари.

Таянч иборалар: иқтисодий ресурслар тушунчаси, йер, капитал, ишчи кучи ва хом ашё.

23. Ижтимоий-иқтисодий эҳтиёжлар ва унинг таркиби.

Таянч иборалар: эҳтиёжлар тушунчаси, эҳтиёжларнинг таркибий тузилиши.

24. Иқтисодий эҳтиёжларни туркумлаш ва унинг турлари.

Таянч иборалар: эҳтиёжлар тизими, эҳтиёжларнинг объектив жиҳатдан турлари, эҳтиёжларнинг субъектив жиҳатдан турлари.

25. Эҳтиёжларнинг юксалиши ва унинг жиҳатлари.

Таянч иборалар: эҳтиёжлар юксалишининг тушунчаси, эҳтиёжлар миқдорининг ўсиши, янги эҳтиёжларнинг пайдо бўлиши, ўринбосар эҳтиёжлар, эҳтиёжлар нисбатининг ўзгариши, эҳтиёжларнинг юксалиш қонуни.

26. “Иқтисодиёт назарияси”нинг фан сифатида шаклланишидаги иқтисодий оқимлар ва мактаблар.

Таянч иборалар: меркантализм, физиократлар, классик иқтисодий ғоялар, маржинализм.

27. “Иқтисодиёт назарияси” фанидаги ҳозирги замон иқтисодий оқимлари ва мактаблари.

Таянч иборалар: кейнсчилар таълимоти, монетаризм, либерализм, институтсионализм.

28. Иқтисодиёт назарияси фанининг предмети.

Таянч иборалар: иқтисодий муносабатлар, иқтисодий ҳодисалар, иқтисодий жараёнлар.

29. Иқтисодий қонунлар ва унинг турлари.

Таянч иборалар: иқтисодий қонун тушунчаси, умумий, хусусий ва оралиқ иқтисодий қонунлар.

30. Иқтисодий категориялар ва унинг турлари.

Таянч иборалар: иқтисодий категория тушунчаси, умумий, хусусий ва оралиқ иқтисодий категориялар.

31. Иқтисодий ҳодисаларни ўрганиш усуллари.

Таянч иборалар: илмий абстракция, таҳлил ва синтез, тарихийлик ва мантиқ усули, эксперимент, микро ва макроиқтисодий таҳлил, таққослаш, математик, статистик, жадвал ва график.

32. Иқтисодиёт назарияси фанининг вазифалари.

Таянч иборалар: билиш, амалий, услубий ва ғоявий-тарбиявий.

33. Ишлаб чиқариш жараёни ва унинг таркиби.

Таянч иборалар: моддий ва маънавий неъматлар, иқтисодий фаолият.

34. Ишлаб чиқариш омиллари ва уларнинг туркумланиши.

Таянч иборалар: ишлаб чиқаришнинг моддий ва шахсий омиллари, ишлаб чиқариш омилларининг “Сиёсий иқтисод” дарсликларидаги ҳамда маржиналистик туркумланиши.

35. Иқтисодий фаолият ва унинг турлари.

Таянч иборалар: иқтисодий фаолият тушунчаси, ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш, айирбошлаш ва тадбиркорлик фаолияти.

36. Ишлаб чиқариш имкониятлари ва унинг эгри чизиги.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш имкониятлари тушунчаси, ишлаб чиқариш имкониятлари эгри чизиги тасвири.

37. Меҳнат унумдорлиги ва уни белгиловчи омиллар.

Таянч иборалар: меҳнат унумдорлиги, табиий шароит, техника-технология даражаси, ишловчиларнинг касби ва маҳорати.

38. Ишлаб чиқариш самарадорлиги ва унинг кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш самарадорлиги тушунчаси, самарадорлик кўрсаткичлари, самарадорликни ҳисоблаш формуласи.

39. Истеъмолчи хулқи назарияси.

Таянч иборалар: нафтилиқнинг ошириш қоидаси, баҳо ва даромадлар ўзгаришнинг истеъмолчи танловига таъсири.

40. Ишлаб чиқаришнинг умумий ва пировард натижалари.

Таянч иборалар: жами ижтимоий маҳсулот, Ялпи ва ички миллий маҳсулот, соф миллий маҳсулот, миллий даромад оралиқ ва пировард маҳсулот, зарурий ва қўшимча маҳсулот.

41. Иқтисодий тараққиёт босқичларини билишга бўлган турли хил ёндошувлар.

Таянч иборалар: форматсион ёндашув, технологик ёндашув, маданийлашган ёндашув.

42. Иқтисодий тизимлар ва унинг моделлари.

Таянч иборалар: иқтисодий тизим тушунчаси, анъанавий иқтисодиёт, маъмурий-буйруқбозлик иқтисодиёт, бозор иқтисодиёти ва аралаш иқтисодиёт.

43. Иқтисодий муносабатлар тизими.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш, тақсимлаш, айирибошлаш ва истеъмол муносабатлари.

44. Ишлаб чиқариш усули ва ижтимоий иқтисодий форматсия.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш усули тушунчаси ишлаб чиқарувчи кучлар ва ишлаб чиқариш муносабатлари, ижтимоий иқтисодий форматсия тушунчаси.

45. Мулкчилик муносабаталари ва унинг жиҳатлари.

Таянч иборалар: мулкчилик муносабаталарининг моҳияти, эгалик қилиш, фойдаланиш ва тассаруф қилиш, тушунчаларининг мазмуни.

46. Мулк объектлари ва субъектлари.

Таянч иборалар: мулк объектлари тушунчаси, мулк субъектлари тушунчаси.

47. Мулкчиликнинг асосий шакллари.

Таянч иборалар: мулк тушунчаси, мулк шакллари: давлат мулки, хусусий мулк, шахсий мулк.

48. Мулкни ўзлаштириш усуллари.

Таянч иборалар: ижарага бериш, қарзга бериб фоиз олиш, ишчи кучидан даромад олиш, қимматига сотиш, ўз мулкига таяниб тадбиркорлик қилиш.

49. Мулк шаклларини ўзгартириш усуллари.

Таянч иборалар: миллийлаштириш, давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш.

50. Ўзбекистонда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш йўллари ва усуллари.

Таянч иборалар: акционерлаштириш, ижарага бериш, хусусийлаштириш, ҳақ тўлаш юли билан ва текин хусусийлаштириш.

51. Ўзбекистон Республикасида хусусийлаштириш жараёнларининг босқичлари.

Таянч иборалар: биринчи босқичнинг вазифалари, иккинчи босқичнинг вазифалари, учинчи босқичнинг вазифалари, тўртинчи босқичнинг вазифалари.

52. Ижтимоий ҳўжалик ва унинг шакллари.

Таянч иборалар: ижтимоий ҳўжалик тушунчаси, натурал ва товар ишлаб чиқариш.

53. Натурал ва товар ҳўжалигининг асосий фарқлари.

Таянч иборалар: неъматлар ишлаб чиқаришнинг асосий мақсади, ишлаб чиқариладиган маҳсулот таркибининг аниқланиши, ишлаб чиқариш жараёнида ишчи кучининг иштирок этиш тамойиллари.

54. Товар ҳўжалигининг ривожланиш сабаблари.

Таянч иборалар: ижтимоий меҳнат тақсимоти, мулк ва эгаларининг алоҳидалашуви, миллий ва халқаро бозорларнинг ривожланиши.

55. Товар ва унинг хусусиятлари.

Таянч иборалар: товар тушунчаси, товар нафлилиги ва қиймати.

56. Товар қийматининг миқдори.

Таянч иборалар: индивидуал ва ижтимоий зарурий меҳнат сарфлари, меҳнат унумдорлиги ва интенсивлигининг товар миқдorigа таъсири.

57. Қиймат қонуни ва унинг вазифалари.

Таянч иборалар: қиймат қонунининг мазмуни, товар қийматини ҳисобга олиш, рағбатлантириш ва табақалаштириш вазифаси.

58. Қиймат тўғрисидаги турли хил назариялар.

Таянч иборалар: қийматнинг меҳнат ва кейинги қўшилган миқдор нафлилиги назариялари.

59. Пул тўғрисида турли хил назариялар.

Таянч иборалар: металлистик, номиналистик ва миқдорий назариялар.

60. Пул ва унинг вазифалари.

Таянч иборалар: пулнинг моҳияти, қиймат ўлчови, муомала воситаси ва жамғариш воситаси вазифалари.

61. Ўзбекистонда миллий валюта “сўм” нинг муомалага киритилиши ва унинг аҳамияти.

Таянч иборалар: миллий валюта тушунчаси, миллий валютанинг конвертатсиясини таъминлаш.

62. Бозор иқтисодиёти ва унинг субъектлари.

Таянч иборалар: бозор иқтисодиёти тушунчаси, бозор субъектлари.

63. Бозор иқтисодиётининг белгилари.

Таянч иборалар: мулкчиликнинг турли туман шакллари, иқтисодий эркинлик тадбиркорлик ва танлов эркинлиги, иқтисодий манфаатларнинг рағбатлантириш, давлатнинг чекланган роли.

64. Бозор иқтисодиётида доимий ва асосий муаммоларнинг ҳал қилиниши.

Таянч иборалар: нима, қанча, қандай ва ким учун ишлаб чиқариш.

65. Бозор иқтисодиётининг афзалликлари ва зиддиятлари.

Таянч иборалар: ресурсларни ва маҳсулотларнинг самарали тақсимлаш, эркинлик, ишлаб чиқаришнинг юқори самарадорлигини таъминлаш, ижтимоий табақаланишнинг ва даромадлар тенгсизлигининг кучайиши, ижтимоий истеъмол характеридаги неъматлар билан таъминлай олмаслиги, атроф муҳит ва экологияни муҳофаза қилиш механизмининг йўқлиги.

66. Бозор иқтисодиётининг ўз-ўзини бошқариш механизми

Таянч иборалар: рақобат, баҳо, талаб ва таклиф.

67. Маъмурий-буйруқбозлик иқтисодиётидан бозор иқтисодиётига ўтишнинг хусусиятлари.

Таянч иборалар: бошқаришнинг маъмурий усуллари тугатиш ва иқтисодий жараёнларни бозор механизми орқали ўз-ўзини бошқаришга ўтиш, давлат мулки монополиясини тугатиш ва мулкчиликнинг турли шакллариининг вужудга келиши.

68. Бозорнинг белгилари ва вазифалари.

Таянч иборалар: тартибга солиш, рағбатлантириш, ишлаб чиқаришнинг узлуксизлигини таъминлаш, воситачилик ва бошқалар.

69. Бозор ва унинг таркибий тузилиши.

Таянч иборалар: бозор тушунчаси, бозор объекти ва субъекти.

70. Бозорнинг турлари ва уларнинг туркумланиши.

Таянч иборалар: иқтисодий мазмуни, айирбошлаш объектлари, ҳудудий белгилари рақобатнинг етуклик даражаси ва субъектлари бўйича туркумлаш.

71. Бозор инфратузилмаси ва унинг унсурлари.

Таянч иборалар: бозор инфратузилмаси тушунчаси, ишлаб чиқариш, савдо сотиқ, молия кредит, хизмат кўрсатувчи ва ахборот тизими инфратузилмаси.

72. Ўтиш даври ва унинг белгилари.

Таянч иборалар: ўтиш даври тушунчаси, унинг зарурлиги, турлари, қонуниятлари.

73. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг турли моделлари.

Таянч иборалар: ривожланган, ривожланаётган ва МДХ мамлакатларининг моделлари.

74. Бозор иқтисодиётига ўтишнинг ўзбек модели ва унинг хусусиятлари.

Таянч иборалар: миллий анъаналар, урф-одатлар, демографик вазият ва таъмоиллар

75. Ўзбекистонда иқтисодий ислохотлар концептсияси ва стратегиясининг ишлаб чиқилиши.

Таянч иборалар: концептсия ва стратегия тушунчалари ҳамда уларнинг йўналишлари.

76. Талаб тушунчаси ва унинг ҳажмига таъсир қилувчи омиллар.

Таянч иборалар: истеъмолчи диди, сони, даромади, нарх ва бошқалар

77. Таклиф тушунчаси ва унинг ҳажмига таъсир қилувчи омиллар.

Таянч иборалар: бозор баҳолари, ресурслар баҳоси ва унумдорлиги, солиқлар даражаси, ишлаб чиқарувчилар сони, ресурсларни ўрнини босувчанлиги, инфляцион кутилиш.

78. Талаб қонуни.

Таянч иборалар: талаб тушунчаси, талаб қонунининг мазмуни.

79. Таклиф қонуни.

Таянч иборалар: таклиф тушунчаси, таклиф қонунининг мазмуни.

80. Талаб ва таклифнинг ўзгарувчанлиги.

Таянч иборалар: талаб ва таклифнинг баҳоси, даромад ҳамда бошқа омиллари бўйича ўзгарувчанлиги, талаб ва таклиф эгри чизиғи.

81. Талаб ва таклифнинг мос келиши. Бозор мувозанати

Таянч иборалар: мувозанатли баҳо ва ишлаб чиқаришнинг мувозанатли ҳажми, хусусий ва умумий мувозанатлик, бозор мувозанатининг иқтисодий таъсири.

82. Рақобат ва унинг объектив асослари.

Таянч иборалар: рақобат тушунчаси, товар-пул муносабатлари, ҳуқуқий ва иқтисодий шарт-шароитлар.

83. Рақобатнинг шакллари, турлари ва усуллари.

Таянч иборалар: эркин, монополлашган, тармоқ ичидаги, тармоқлар аро рақобат ҳамда нарх воситасидаги ва нархсиз рақобат усуллари.

84. Монополия назарияси.

Таянч иборалар: монополия тушунчаси ва унинг турлари.

85. Нархнинг моҳияти ва вазифалари.

Таянч иборалар: нарх тушунчаси, қиймат ўлчови, тартибга солиш, ижтимоий ҳимоя, рақобат воситаси ва мувозанатликни таъминлаш вазифалари.

86. Нарх турлари ва уларга тавсифнома.

Таянч иборалар: улгуржи, чакана, нуфузли, демпинг, миллий, жаҳон нархлари ва бошқалар

87. Тадбиркорлик фаолияти ва унинг вазифалари.

Таянч иборалар: тадбиркорлик тушунчаси, унинг бизнесдан фарқи ва вазифалари.

88. Тадбиркорлик фаолиятининг шакллари.

Таянч иборалар: индивидуал, шерикчилик, хиссадорлик жамияти, давлат тадбиркорлиги.

89. Маркетингнинг моҳияти ва вазифалари.

Таянч иборалар: маркетинг тушунчаси, бозор ҳолатини ўрганиш, мижоз тўплаш ва бошқалар

90. Корхоналарни бошқаришда менежмент тизими.

Таянч иборалар: менежмент тушунчаси, менежер ва унинг вазифалари, корпорациялар.

91. Тадбиркорлик капиталининг моҳияти.

Таянч иборалар: капитал, бошланғич капитал, асосий ва айланма капитал, устав капитали.

92. Капиталнинг айланиши. Асосий ва айланма капитал.

Таянч иборалар: капиталнинг айланиш тезлиги, асосий ва айланма капитал тушунчаси.

93. Асосий капитални такрор ишлаб чиқариш ва унинг эскириши.

Таянч иборалар: асосий капитални такрор ишлаб чиқариш, асосий капиталнинг жисмоний ва маънавий эскириши.

94. Ишлаб чиқариш харажатлари ва уларнинг турлари.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш харажатлари тушунчаси, ички, ташқи ва бошқа харажатлар

95. Қисқа муддатли ва узоқ муддатли даврларда ишлаб чиқариш харажатларининг ўзгариш тамойиллари

Таянч иборалар: ўзгарувчан харажатлар, унумдорликнинг пасайиб бориши қонуни ишлаб чиқариш миқёси ўсишининг ижобий ва салбий самараси.

96. Фойда ва унинг турлари.

Таянч иборалар: фойда тушунчаси, иқтисодий, меъёрий ва соф фойда

97. Иш ҳақи ва унинг шакллари.

Таянч иборалар: номинал ва реал иш ҳақи, вақтбай ва ишбай иш ҳақи.

98. Иш ҳақини тўлаш шакллари ва турлари.

Таянч иборалар: ишбай ва вақтбай тизим, оддий вақтбай, мукофотли вақтбай, оддий ишбай, прогрессив ва регрессив ишбай, табақалаштирилган ва аккорт тизими.

99. Иш ҳақининг табақаланиши.

Таянч иборалар: иш шароити, иш жойи ҳудуди, ишчилар тажрибаси ва квалификацияси.

100. Меҳнат муносабатлари ва унинг таркиби.

Таянч иборалар: иш берувчи, ёлланувчи, иш ҳақи, ишчи кучи бозори, меҳнат шартномаси.

101. Жамоа шартномалари ва ижтимоий суғурта тизими.

Таянч иборалар: шартномалар таркиби, шартнома асосидаги муносабатлар, ижтимоий суғуртага тўловлар, ажратмалар, жамғармалар касаба уюшмалари.

102. Аграр муносабатлар ва унинг хусусиятлари.

Таянч иборалар: аграр муносабатлар объектлари ва субъектлари, деҳқон, фермер ва ширкат хўжаликлари.

103. Ер рентаси ва унинг турлари.

Таянч иборалар: абсолют, дифференциал, монопол рента, қазиб олувчи саноатдан олинган курилиш участкаларидан олинган рента.

104. Агросаноат мажмуаси ва унинг таркиби.

Таянч иборалар: маҳсулотларни етиштириш, уни сақлаш, қайта ишлаш, истеъмолчиларга етказиб бериш.

105. Агробизнес ва унинг турлари.

Таянч иборалар: йердан фойдаланиш, деҳқон, фермер ва ширкат хўжаликлари.

106. Ўзбекистонда аграр секторни ривожлантириш.

Таянч иборалар: қишлоқ хўжалигининг роли, деҳқон, фермер, ва ширкат хўжаликлари.

107. “Миллий иқтисодиёт” тушунчасининг мазмуни.

Таянч иборалар: мамлакат доирасидаги иқтисодиёт, иқтисодий сиёсатнинг мустақиллиги, макро даражадаги иқтисодиёт, макроиқтисодий кўрсаткичлар.

108. Макроиқтисодий кўрсаткичлар.

Таянч иборалар: ЯММ, ЯИМ, миллий даромад, инфляция, ишсизлик.

109. Ялпи миллий маҳсулот ва Ялпи ички маҳсулот.

Таянч иборалар: мамлакат ҳудудида ва ташқарисида ишлаб чиқарилган маҳсулот.

110. Хуфёна иқтисодиёт ва унинг шакллари.

Таянч иборалар: жиноятга алоқадор, сохта, норасмий ва яширин иккаламчи иқтисодиёт

111. ЯИМ ва ЯММ ни ҳисоблаш усуллари.

Таянч иборалар: даромадлар, харажатлар ва қўшилган қиймат бўйича ҳисоблаш.

112. ЯММни кўпайтириш омиллари.

Таянч иборалар: ишлаб чиқаришни ривожлантириш, ишсизлик муаммосини бартараф этиш ва ишлаб чиқарувчиларни рағбатлантириш.

113. Ялпи талаб ва унинг ҳажмига таъсир этувчи омиллар.

Таянч иборалар: фоиз ставкаси, даромадлар, импорт, истеъмол харажатлари, инвестиция, давлат харажатлари, экспорт.

114. Ялпи тақлиф ва унинг ҳажмига таъсир этуви омиллар.

Таянч иборалар: нарх, ресурслар нархи, унумдорлик, солиқлар, қонунчилик.

115. Ялпи таклиф эгри чизиғи.

Таянч иборалар: горизонтал, оралиқ, вертикал қисмлари.

116. Ялпи талаб ва Ялпи таклиф ўртасидаги мувозанат ва унинг ўзгариши.

Таянч иборалар: Ялпи талаб ва Ялпи таклиф эгри чизиғи, ётиқ, оралиқ ва тик кесмалар, макроиқтисодий мувозанат, храповик самара.

117. Истеъмол ва жамғарманинг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, унумли истеъмол, шахсий истеъмол, моддий истеъмол, номоддий неъмат ва хизматлар истеъмоли, якка тартибдаги истеъмол, жамоа истеъмоли.

118. Истеъмол ва жамғарманинг асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: истеъмол ва жамғармага ўртача мойиллик, истеъмол ва жамғармага охирги мойиллик, унумли истеъмол, шахсий истеъмол, моддий истеъмол, номоддий неъмат ва хизматлар истеъмоли, якка тартибдаги истеъмол, жамоа истеъмоли.

119. Истеъмол тушунчасининг мазмуни ва турлари.

Таянч иборалар: унумли истеъмол, шахсий истеъмол, моддий истеъмол, номоддий неъмат ва хизматлар истеъмоли, якка тартибдаги истеъмол, жамоа истеъмоли, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

120. Унумли истеъмол тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш жараёнига тегишли кўрсаткич, ишлаб чиқариш воситалари ва ишчи кучидан ишлаб чиқариш мақсадида фойдаланиш жараёни, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

121. Шахсий истеъмол тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Ишлаб чиқариш соҳасидан ташқарида рўй бериши, инсонларнинг истеъмол буюмларидан ва хизматлардан бевосита фойдаланиши, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

122. Моддий истеъмол тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Эҳтиёжларни қондиришда моддий неъматларнинг тегишли нафли хусусиятларидан фойдаланиш, озиқ-овқат, кийим-кечак, уй-жойлардан фойдаланиш, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

123. Номоддий неъмат ва хизматлар истеъмоли тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Эҳтиёжларни қондиришда номоддий кўринишдаги неъмат ва хизматлардан фойдаланиш, билим олиш, мусиқа тинглаш, соғлиқни тиклаш, адвокат хизматидан фойдаланиш, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

124. Жамғарма тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Аҳоли, корхона фирма, давлат жорий даромадлари, келажакдаги эҳтиёжларни қондириш, даромад олиш мақсадида тўпланиб бориши, даромад таркибида истеъмол сарфлари улуши, жамғарма ҳажми.

125. Истеъмолга ўртача мойиллик тушунчасининг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Истеъмол сарфлари ҳажми, соф даромад ҳажми, истеъмолчилар даромади ўсиб бориши, истеъмол даражаси, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

126. Жамғармага ўртача мойиллик тушунчасининг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Жамғарма ҳажми, соф даромад ҳажми, даромад ҳажми ошиб бориши, жамғарманинг даромаддаги улуши, жамғарма даражаси, истеъмол тушунчаси ва унинг эгри чизиғи, жамғарма тушунчаси ва унинг эгри чизиғи.

127. Инвеститсияларнинг иқтисодий мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Асосий ва айланма капитални қайта тиклаш, кўпайтириш, ишлаб чиқариш қувватларини кенгайтириш, капитал сарфлар, пул маблағлари, банк кредитлари, Аксия, қимматли қоғозлар.

128. . Инвеститсия даражасига кутилаётган соф фойда нормаси ва фоиз ставкасидан ташқари таъсир кўрсатувчи омиллар.

Таянч иборалар: машина ва ускуналарни харид қилиш, ишлатиш ва уларга хизмат кўрсатиш, тадбиркорлардан олинадиган солиқ миқдори, технологик ўзгаришлар.

129. Ялпи инвеститсиялар тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Жорий йил давомида истеъмол қилинган асосий капитални қоплаш, амортизатсия, иқтисодиётдаги капитал ҳажмига қўшимчалар, инвеститсион товарлар.

130. Соф инвеститсияларнинг иқтисодий мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Жорий йил давомида қўшимча равишда жалб қилинган инвеститсион товарлар, Ялпи инвеститсия, амортизатсия ажратмалари, асосий ва айланма капиталнинг ўсиши.

131. Жамғарма ва инвеститсия ўртасидаги нисбатни таъминлаш масалалари.

Таянч иборалар: Жамғарма, инвеститсия, макроиқтисодий мувозанат, барқарор иқтисодий ўсиш, инвеститсия даражаси, жамғарма даражаси, инвеститсия ва жамғарма ўртасидаги мувозанатни таъминлаш борасида назарий қарашлар.

132. Иқтисодий ўсиш тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: ЯИМ ҳажми, аҳоли сони, иқтисодий ресурс харажатлари бирлиги, ЯИМ сифати, таркибининг такомиллашуви, реал ЯИМ, аҳоли жон бошига реал ЯИМ, миқдорий кўрсаткичлар, маҳсулот сифати, фаровонликнинг ҳақиқий ўсиши, фаровонликнинг реал даражаси, иқтисодий ўсишни миқдорий ҳисоблаш.

133. Иқтисодий ўсишни ЯИМ мутлақ ҳажмининг ортиши орқали ва аҳоли жон бошига реал ЯИМ миқдорининг ортиши орқали ҳисоблаш натижалари.

Таянч иборалар: Иқтисодий ўсиш, ЯИМ мутлақ ҳажми, аҳоли жон бошига реал ЯИМ миқдори, иқтисодий салоҳият, мамлакат турмуш даражаси, реал ЯИМ, аҳоли жон бошига реал ЯИМ, миқдорий кўрсаткичлар, маҳсулот сифати, фаровонликнинг ҳақиқий ўсиши, фаровонликнинг реал даражаси, иқтисодий ўсишни миқдорий ҳисоблаш.

134. Мамлакатнинг иқтисодий ўсиш суръатини тавсифловчи асосий кўрсаткичлар.

Таянч иборалар: реал ЯИМ, аҳоли жон бошига реал ЯИМ, миқдорий кўрсаткичлар, маҳсулот сифати, фаровонликнинг ҳақиқий ўсиши, фаровонликнинг реал даражаси, иқтисодий ўсишни миқдорий ҳисоблаш.

135. Иқтисодий ўсишнинг асосий турлари.

Таянч иборалар: ЯИМнинг ўсиш суръати, ишлаб чиқариш омиллари миқдори, иқтисодий ўсиш, экстенсив иқтисодий ўсиш, интенсив иқтисодий ўсиш, реал ЯИМ, аҳоли жон бошига реал ЯИМ, миқдорий кўрсаткичлар, маҳсулот сифати, фаровонликнинг ҳақиқий ўсиши, фаровонликнинг реал даражаси, иқтисодий ўсишни миқдорий ҳисоблаш.

136. Экстенсив иқтисодий ўсиш тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Ишлаб чиқаришнинг техникавий асоси, ишлаб чиқариш омиллари миқдори, ўрнатилган ускуналар қуввати, миқдори, сифати, ишчи кучининг сони, ишлаб чиқариш самарадорлиги.

137. Интенсив иқтисодий ўсиш тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Маҳсулот ишлаб чиқариш, ишлаб чиқариш омиллари, сифат жиҳатдан такомиллаштириш, илғор ишлаб чиқариш воситалари, янги техникани қўллаш, ишчи кучи малакасини ошириш, мавжуд ишлаб чиқариш потенсиали, самарадорликни ошириш.

138. Иқтисодий ўсишнинг омиллари.

Таянч иборалар: таклиф омиллари, табиий ресурслар, ишчи кучи ресурслари, асосий капитал ҳажми, технология ва фан-техника тараққиёти, ЯИМ ҳажмига таъсири, иқтисодий ўсишни тавсифлаш.

139. Иқтисодий ўсишни белгилаб берувчи асосий хусусий кўрсаткичлар.

Таянч иборалар: меҳнат унумдорлиги, меҳнат сиғими, капитал самарадорлиги, капитал сиғими, табиий ресурслар самарадорлиги, маҳсулотнинг ресурслар сиғими, ишчи кучининг капитал билан қуролланганлик даражаси.

140. Иқтисодий ўсишга кейинги қўшилган ишлаб чиқариш омиллари унумдорлиги кўрсаткичларининг таъсири.

Таянч иборалар: Маҳсулот ишлаб чиқариш ҳажми, кейинги қўшилган меҳнат унумдорлиги, кейинги қўшилган капитал унумдорлиги, кейинги қўшилган табиий ресурслар унумдорлиги.

141. Иқтисодий ўсиш моделлари.

Таянч иборалар: Иқтисодий ўсиш суръатлари, омиллари, натижаларни прогноз қилиш, тадқиқотлар, макроиқтисодий мувозанатнинг кейнсча назарияси, ишлаб чиқаришнинг классик назарияси.

142. Миллий бойлик тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва миллий иқтисодиётдаги аҳамияти.

Таянч иборалар: инсоният жамияти тараққиёти, жамғарилган моддий, номоддий, интеллектуал, табиий бойлик.

143. Миллий бойликнинг асосий таркибий қисмлари.

Таянч иборалар: Моддий-буюмлашган бойлик, номоддий бойлик, табиий бойлик, ишлаб чиқариш натижаси, яратилган маҳсулотларнинг жорий истеъмол қилиш, ортиқча қисмини жамғариш.

144. Миллий бойликнинг таркибий тузилиши.

Таянч иборалар: ишлаб чиқариш хусусиятидаги асосий капитал, ноишлаб чиқариш хусусиятидаги асосий капитал, айланма капитал, тугалланмаган ишлаб чиқаришнинг моддий-буюмлашган қисми, моддий захиралар ва эҳтиёжлар, аҳолининг уй хўжалигида жамғарилган мол-мулк.

145. Моддий-буюмлашган бойлик ўсишининг асосий омиллари.

Таянч иборалар: меҳнат унумдорлигининг ўсиши, ишлаб чиқариш самарадорлигининг ортиши, миллий даромадда жамғариш нормасининг ортиши, ишлаб чиқариш натижаси, бойликнинг истеъмол қилинган қисми, ишлаб чиқаришнинг моддий шарт-шароити, моддий-техникавий асоси.

146. Ўзбекистонда иқтисодий ўсишнинг юқори суръатларини таъминлаш омиллари ва натижалари.

Таянч иборалар: кенг қўламдаги тизимли бозор ислохотларини изчил амалга ошириш, хорижий инвеститсияларни жалб қилиш чора-тадбирларини кучайтириш, иқтисодиётда чуқур таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, ишлаб чиқаришни модернизатсия қилиш ва янгилаш, экспортга ихтисослашган янги тармоқ ва корхоналарни барпо этиш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни жадал ривожлантиришга қаратилган, ҳар томонлама пухта ўйланган сиёсатни амалга ошириш.

147. Иқтисодий мувозанат тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва миллий иқтисодиётдаги аҳамияти.

Таянч иборалар: Иқтисодий жараёнлар, ҳодисалар, бир-бирига тенг бўлган ҳолати, Ялпи талаб, Ялпи таклиф, иқтисодиётнинг айрим бўлаклари, соҳалари, йўналишлари, иқтисодий кўрсаткичлар, ишлаб чиқариш, истеъмол, аҳолининг

сотиб олиш лаёқати, товар таклифи, бюджет даромадлари, харажатлари, талаб, таклиф.

148. Хусусий мувозанат тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва унинг кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: иқтисодиётнинг айрим бўлаклари, соҳалари, йўналишлари, иқтисодий кўрсаткичлар, ишлаб чиқариш, истеъмол, аҳолининг сотиб олиш лаёқати, товар таклифи, бюджет даромадлари, харажатлари, талаб, таклиф.

149. Умумиқтисодий мувозанат тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: жамият аъзолари талаби, миллий ишлаб чиқариш ҳажми, Ялпи талаб, Ялпи таклиф, истеъмол товарлари, ишлаб чиқариш воситалари, ишчи кучи, иқтисодий фаолият натижалари, талаб, таклиф.

150. Умумий иқтисодий мувозанат бўлиши учун талаб қилинадиган шарт-шароитлар.

Таянч иборалар: ижтимоий мақсадлар, иқтисодий имкониятлар, иқтисодий ресурслар, хўжалик механизми, ишлаб чиқариш, умумий таркибий тузилиши, истеъмолнинг таркибий тузилиши, бозор мувозанати, товарлар, ресурслар, ишчи кучи бозори, талаб ва таклиф мувозанати.

151. Иқтисодий мувозанат даражасини аниқлашда фойдаланиладиган усуллар.

Таянч иборалар: Ялпи сарфлар, ишлаб чиқариш ҳажми, жамғарма, инвестициялар, миқдорий кўрсаткичи, соф миллий маҳсулот, истеъмол ҳажми, соф инвестиция сарфлари.

152. Ретсесссион фарқ тушунчасининг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Тўла бандлик, Ялпи сарфлар, соф иллий маҳсулот ҳажми, жамғарма, инвестициялар, миқдорий кўрсаткичи, соф миллий маҳсулот, истеъмол ҳажми, соф инвестиция сарфлари.

153. Инфлясион фарқ тушунчасининг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Тўла бандлик, Ялпи сарфлар, соф миллий маҳсулот ҳажми, жамғарма, инвестициялар, миқдорий кўрсаткичи, соф миллий маҳсулот, истеъмол ҳажми, соф инвестиция сарфлари.

154. Жамғарма ва инвестицияларни таққослаш усулининг моҳияти ва аҳамияти.

Таянч иборалар: Ишлаб чиқарилган маҳсулот ҳажми, даромад ҳажми, аҳоли, даромад, истеъмол, жамғарма, сарфлар, даромадлар, потенциал сарфлар, жамғармага қўйилган маблағ, инвестициялар, Ялпи сарфлар, ишлаб чиқариш ҳажми.

155. Мультипликатор самарасининг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Инвестицион сарфлар, ишлаб чиқариш ҳажми, даромад даражаси, натижа, инвестиция ҳажми, жамият миллий даромади,

иқтисодиётнинг айрим бўлаклари, соҳалари, йўналишлари, иқтисодий кўрсаткичлар, ишлаб чиқариш, истеъмол, аҳолининг сотиб олиш лаёқати, товар таклифи, бюджет даромадлари, харажатлари.

156. Иқтисодий мутаносиблик тушунчасининг мазмуни ва кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Миллий иқтисодиёт, мувозанатлик, турли томонлари, соҳалари, миқдор ва сифат жиҳати, тенглик, мос келувчи нисбатлар, иқтисодиётнинг айрим бўлаклари, соҳалари, йўналишлари, иқтисодий кўрсаткичлар, ишлаб чиқариш, истеъмол, аҳолининг сотиб олиш лаёқати, товар таклифи, бюджет даромадлари, харажатлари, талаб, таклиф.

157. Миллий иқтисодиётда мувозанатга эришишни таъминловчи асосий мутаносиблик турлари.

Таянч иборалар: Ресурслар ҳажми, таркибий тузилиши, самарадорлиги, моддий неъматлар, хизматлар, ишлаб чиқариш таркибий тузилмаси, молиявий ресурслар, жамғариш меъёри, мамлакат миллий даромади.

158. Иқтисодий мутаносибликларнинг турлари.

Таянч иборалар: Умумиқтисодий, истеъмол фонди, жамғариш фонди, товар ва хизматлар массаси, пул массаси, аҳоли даромадлари, харажатлари, тармоқлараро, саноат, қишлоқ хўжалиги, иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари.

159. Мутаносибликни таъминлаш орқали миллий ишлаб чиқаришнинг мувозанатли ривожини таъминлаб боришдан кўзланган мақсадлар.

Таянч иборалар: Иқтисодий ресурслар, жамиятнинг эҳтиёжлари, тўла бандлиликка эришиш, тўлиқ ва самарали иш билан таъминлаш, нархларнинг нисбий барқарорлиги, инфлятсия, иқтисодий ўсишни таъминлаш, инвестиция, муомаладаги пул массаси, экспорт, импорт, ташқи савдо баланси.

160. Умумиқтисодий тавсифдаги мутаносибликларнинг мазмуни ва асосий кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Миллий даромад, истеъмол фонди, жамғариш фонди, иқтисодиётдаги товарлар массаси, хизматлар ҳажми, пул массаси, аҳоли даромадлари, харажатлари, иқтисодиётнинг айрим бўлаклари, соҳалари, йўналишлари, иқтисодий кўрсаткичлар, ишлаб чиқариш, истеъмол, аҳолининг сотиб олиш лаёқати, товар таклифи, бюджет даромадлари, харажатлари, талаб, таклиф.

161. Ўзбекистонда иқтисодиётни таркибий ўзгартириш, диверсификациялаш ва модернизациялаш асосида мутаносибли ривожлантирилиши.

Таянч иборалар: Иқтисодий тизим, иқтисодиётни ислоҳ қилиш, иқтисодиётнинг ривожланиши, барқарорлаштириш, инқироз ҳолатларининг олдини олиш, ишлаб чиқариш, маҳсулот таркибини ўзгартириш, макроиқтисодиётда мувозанатни сақлаш, ишлаб чиқаришни кескин даражада пасайишининг олдини олиш, оммавий ишсизликнинг келиб чиқишига йўл қўймаслик, пул эмиссияси, мамлакат тўлов баланси.

162. Макроиктисодий беқарорлик ва иқтисодиётнинг сикллилиги тушунчаларининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Иқтисодий ўсиш, иқтисодий ресурслар, тўла бандлик, нархларнинг барқарор даражаси, иқтисодий беқарорлик, таназзул, объектив қонулар, ишлаб чиқариш жараёни.

163. Иқтисодиётнинг сиклли ривожланиши тушунчаси ва мазмуни.

Таянч иборалар: Ортиқча ишлаб чиқариш, талабнинг кўпайиши, камайиши, ишлаб чиқариш ҳажми, ўсиши, қисқариши, ривожланишнинг объективлиги, реаллиги, иқтисодий жараёнлар.

164. Иқтисодий сикл тушунчасининг мазмуни ва кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: Иқтисодиёт ривожланиши, бир ҳолатдан бошланиши, иқтисодий фазалар, дастлабки ҳолати, тўлқинсимон ҳаракат, макроиктисодий мувозанат, миллий хўжалик таркибий қисмлари, иқтисодий тараққиёт.

165. Иқтисодий сикл фазалари ва уларнинг мазмуни.

Таянч иборалар: Иқтисодий ривожланиш, иқтисодий сикл, инқироз, турғунлик, жонланиш, юксалиш, иқтисодиёт ривожланиши, бир ҳолатдан бошланиши, дастлабки ҳолати, тўлқинсимон ҳаракат, макроиктисодий мувозанат, миллий хўжалик таркибий қисмлари, иқтисодий тараққиёт.

166. Иқтисодий сиклларнинг келиб чиқиш сабаблари ва уларга таъсир кўрсатувчи омиллар.

Таянч иборалар: Иқтисодиёт ривожланиши, бир ҳолатдан бошланиши, иқтисодий фазалар, дастлабки ҳолати, тўлқинсимон ҳаракат, макроиктисодий мувозанат, миллий хўжалик таркибий қисмлари, иқтисодий тараққиёт, иқтисодий сикл назариялари.

167. Иқтисодий сиклларни ташқи омилларнинг мавжудлиги билан тушунтирувчи назариянинг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Иқтисодий тизим, иқтисодий ҳодисалар, даврий такрорланиши, урушлар, инқилобий ўзгаришлар, сиёсий ларзалар, олтин, уран, нефт, қимматли ресурслар конларининг очилиши, янги ҳудудлар очилиши, аҳоли мигратсияси, ер шари аҳолиси сони, ижтимоий ишлаб чиқариш таркиби, технология, тадқиқотлар, инноватсиялардаги ўзгаришлар.

168. Иқтисодий сиклларни иқтисодий тизимнинг ўзига хос ички омиллари таъсирида вужудга келишини асословчи назариянинг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Фан-техника тараққиёти, шахсий истеъмолнинг ўзгариши, инвеститсиялар, ишлаб чиқаришни кенгайтириш, янгилаш, янги иш жойларини вужудга келтириш, маблағлар ҳажми, ишлаб чиқариш, талаб ва таклифлар ҳажми, давлат иқтисодий сиёсати.

169. Иқтисодиётнинг сиклли ривожланиши сабабларини изоҳлашда соф монетар назариянинг асосий ғоялари.

Таянч иборалар: Бозор иқтисодиёти, пул, кредит, иқтисодиётнинг сиклли ўзгариши, пул массаси оқими, иқтисодий фаолликнинг ўсиши, иқтисодиётнинг

равнақ топиши, турғунлик билан алмашилиб туриши, товарларга талабнинг ортиши, савдо, чакана нарх ўсиши, ишлаб чиқаришнинг кенгайиши.

170. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши сабабларини изоҳлашда номонетар назариянинг асосий ғоялари.

Таянч иборалар: Технологик ўзгаришлар, янгиликлар, ихтиролар, пул жамғаришнинг кўпайиши, иқтисодий фаоллик, истеъмол, инвестиция, иқтисодий циклар, истеъмол товарлари, талабнинг ўзгариши, акселератсия принципи, техник сабаблар, истеъмол товарлари, талабнинг ўзгариши, ишлаб чиқариш учун зарур товарларга талабнинг кескин ўзгариши.

171. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши сабабларини изоҳлашда етарлича истеъмол қилмаслик назариясининг асосий ғоялари.

Таянч иборалар: Жамғариш, самарали даражада истеъмол қилмаслик, иқтисодиётнинг цикли ривожланиши, маблағни жамғариш, хазинага айлантириш, турғунлик, инвестиция, пулни жамғариш, истеъмол товарларига талабнинг қисқариши, истеъмолга сарфланмаслиги, инвестицияга нисбатан пул шаклидаги жамғариш ҳажми, истеъмол товарларига талаб камайиб бориши, таклиф ортиши, нарх пасайиши, истеъмол товарлари бозоридаги қийинчиликлар, инқироз.

172. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши сабабларини изоҳлашда жамғариш назариясининг асосий ғоялари.

Таянч иборалар: Иқтисодий цикл, ишлаб чиқариш воситалари, капиталлашган инвестицион товарлар, кундалик истеъмол товарлари, узоқ муддат фойдаланиладиган товарлар, ишлаб чиқариш воситалари, ишлаб чиқариш цикллари.

173. Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши сабабларини изоҳлашда психологик назариянинг асосий ғоялари.

Таянч иборалар: Иқтисодиётнинг цикли ривожланиши, инсондаги оптимизм ва пессимизм, фаолият активлиги, объектив иқтисодий омиллар, фоииз меъёри, пул оқими, фойда, ишлаб чиқаришнинг қисқариши, кенгайиши, кредитнинг кенгайиши, талаб ва ишлаб чиқаришнинг ўсиши, одамларнинг кайфияти, кишиларнинг ликвидлиги юқори бўлган пул жамғаришга мойиллиги ортиб бориши, иқтисодий ривожланиш.

174. Иқтисодий инқироз тушунчасининг мазмуни ва уни келтириб чиқарувчи сабаблари.

Таянч иборалар: Инқироз фазаси, ишлаб чиқариш, бандлик, нархлар пасайиш тамойили, жамиятда ишлаб чиқарилган товарлар массаси, талаб, товарлар ишлаб чиқариш камайиши, ишлаб чиқаришнинг ўсиш даври, иқтисодиётнинг ўсиши, инфляция, нарх даражасининг кескин кўтарилиши.

175. Хўжалик тизимида мувозанатнинг бузилиши миқёсига кўра инқирозларнинг турлари.

Таянч иборалар: Айрим соҳалардаги инқирозлар, умумий инқирозлар, айрим соҳалар ёки тармоқлардаги инқирозлар, молиявий инқироз, пул-кредит соҳасидаги инқироз, валюта инқироzi, биржа инқироzi, ишлаб чиқариш соҳасидаги инқироз.

176. Иқтисодиётда мувозанатнинг бузилишига кўра инқирозларнинг турлари.

Таянч иборалар: Даврий инқирозлар, маълум вақт мобайнида такрорланиб турувчи инқирозлар, оралиқ инқирозлар, тўлиқ иқтисодий цикл, иқтисодий циклнинг маълум фазаси, қисқа муддатли инқироз, номунтазам инқирозлар, табиий офатлар, тўфон, қурғоқчилик, иқтисодиётнинг танг ҳолатга тушиб қолиши.

177. Такрор ишлаб чиқариш нисбатларининг бузилиши характериға кўра инқирозларнинг турлари.

Таянч иборалар: Ортиқча ишлаб чиқариш, тақчил ишлаб чиқариш инқирозлари, товарларнинг тўлиқ сотилмаслиги, иқтисодий мувозанатнинг бузилиши, етишмовчилик натижасида танг аҳволнинг келиб чиқиши.

178. Ялпи ишчи кучи тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва миллий иқтисодиётдаги аҳамияти.

Таянч иборалар: Ижтимоий ишлаб чиқариш, қиймат, истеъмол қиймати, иқтисодиётнинг соҳалари, ишлаб чиқариш, хизмат кўрсатиш, ишчи кучи қиймати, яратилган маҳсулот.

179. Ишчи кучи тушунчасининг иқтисодий мазмуни ва ишлаб чиқариш омилларидаги ўрни.

Таянч иборалар: меҳнат, ақлий ва жисмоний қобилиятлари, жамиятнинг асосий ишлаб чиқарувчи кучи, такрор ишлаб чиқариш жараёни, ишлаб чиқаришнинг моддий-ашёвий омиллари, шахсий омили.

180. Ишчи кучини такрор ҳосил қилиш тушунчасининг мазмуни.

Таянч иборалар: Такрор ишлаб чиқариш, ишчининг меҳнат қобилияти, қайта тиклаш, ишчиларнинг ҳозирги авлоди, ишчининг оиласи, замон талабига жавоб берадиган ишчи кучи.

181. Ишчи кучининг миқдори кўрсаткичи ва унинг мазмуни.

Таянч иборалар: мамлакат аҳолиси, меҳнатга лаёқатли қисми, ишчи кучи ресурслари, унинг асосий мезони, ижтимоий ишлаб чиқариш, соҳаларда банд бўлган ишчилар.

182. Ишчи кучининг сифати кўрсаткичи ва унинг мазмуни.

Таянч иборалар: замон талаблари, ижтимоий ишлаб чиқариш эҳтиёжлари, мувофиқлик даражаси, ишчининг маълумоти, касбий тайёргарлик, малака, иш тажрибаси даражалари, фан-техника тараққиёти, ишчи кучи сифатига талаб.

183. Ишчи кучи ресурсларининг фаол қисми ва унинг асосий таркиби.

Таянч иборалар: Ижтимоий ишлаб чиқариш, иш билан бандлик, ишлашга тайёр бўлган, иш излаган шахслар ишчининг маълумоти, касбий тайёргарлик,

малака, иш тажрибаси даражалари, фан-техника тараққиёти, ишчи кучи сифатига талаб.

184. Ишчи кучи ресурсларининг потентсиал қисми ва унинг асосий таркиби.

Таянч иборалар: Ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда таълим олиш, вақтинчалик уй хўжалигида бандлик, ҳар хил ишларда банд бўлиш, ишчининг маълумоти, касбий тайёргарлик, малака, иш тажрибаси даражалари, фан-техника тараққиёти, ишчи кучи сифатига талаб.

185. Нуфус қонуни ва унинг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Аҳолининг ўсиб бориши, аҳолининг табиий ҳаракати, ҳаёт кечириш давомийлиги, туғилиш даражаси, жамият, алоҳида оилалар манфаатлари, ишчи кучини такрор ишлаб чиқариш, ишлаб чиқариш, аҳолининг ижтимоий-иқтисодий жиҳатдан тавсифлари.

186. Аҳолининг табиий ўсиши тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Аҳоли, эмигрантсия, бир мамлакатдан бошқа мамлакатга кўчиши, иммигрантсия, хорижий фуқаролар, доимий яшаш, мамлакатга кўчиб келиши, туғилиш коэффитсиенти, табиий ўсиш коэффитсиенти.

187. Ишчи кучи мигрантсияси тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Мамлакат ҳудудларидаги ишчи кучи ресурслари, миқдори, аҳолининг табиий ўсиши, иш ҳақи даражаси, ишсизлик, ишчи кучининг кўчиши, халқаро даражада, мамлакат ичида, давлатлар ўртасида мигрантсия.

188. Ишчи кучи бозори тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Хўжалик фаолияти жараёни, ишчи кучи, унинг асосий истеъмолчилари, давлат корхоналари, ташкилотлари, тадбиркорлар, меҳнат шароитлари, меҳнатга ҳақ тўлаш миқдорлари, ишчиларнинг малака даражаси, улар томонидан бажарилаётган ишларнинг ҳажми, интенсивлиги, масъулият даражаси, таркиб топувчи ижтимоий-иқтисодий муносабатлар.

189. Ишсизлик тушунчасининг иқтисодий мазмуни.

Таянч иборалар: Иқтисодиётнинг самарали амал қилиши, иқтисодий фаол аҳоли, ишчи кучи, ижтимоий-иқтисодий ҳодиса, меҳнатга лаёқатли, иш билан таъминланмаслик, меҳнат шароитлари, меҳнатга ҳақ тўлаш миқдорлари, ишчиларнинг малака даражаси, улар томонидан бажарилаётган ишларнинг ҳажми, интенсивлиги, масъулият даражаси, таркиб топувчи ижтимоий-иқтисодий муносабатлар.

190. Ишсизликнинг асосий турлари ва классификатсияси.

Таянч иборалар: Намоён бўлиш хусусияти, вужудга келиши, асосий сабаблари, фрикцион, таркибий, циклик, институтсионал, технологик, ҳудудуий, яширин, турғун ишсизлик, меҳнат шароитлари, меҳнатга ҳақ тўлаш миқдорлари, ишчиларнинг малака даражаси, улар томонидан бажарилаётган

ишларнинг ҳажми, интенсивлиги, масъулият даражаси, таркиб топувчи ижтимоий-иқтисодий муносабатлар.

191. Ишсизлик даражаси ва ишсизликнинг ижтимоий-иқтисодий оқибатлари.

Таянч иборалар: ишсизлар сони, ишчи кучи таркиби, ишсизликнинг табиий даражаси, ишсизликнинг ҳақиқий даражаси, ишлаб чиқариш имкониятлари, иш вақтидан ортиқча ишлаш, ўриндошлик ишларида банд бўлиш, ишсизликнинг иқтисодий оқибатлари, ишлаб чиқарилмай қолган маҳсулот ҳажми, маҳсулот ишлаб чиқариш потенциал имконияти, А.Оукен қонуни.

192. Ўзбекистонда ишчи кучи бандлигини таъминлаш ва ишсизларни ижтимоий ҳимоялаш борасидаги давлат сиёсатининг асосий йўналишлари.

Таянч иборалар: Давлатнинг ижтимоий сиёсати, жамият аъзоларининг манфаатлари, ишчи кучи, иш билан бандлик, аҳолининг ўсиши, ўзига хос аҳоли таркиби, иқтисодий ислохотлар, кенг фаолият турлари, яқка тартибдаги тадбиркорлик, қишлоқ хўжалик хом-ашёсини қайта ишлаш, аҳоли истеъмол молларини, маҳаллий хом ашёдан қурилиш материаллари, хусусий кичик корхоналарни фаол ривожлантириш, хизматлар соҳасини ривожлантириш, ижтимоий-маиший хизматлар, қурилиш бўйича хизмат турлари, қишлоқ жойларда хизмат соҳасини ривожлантириш.

193. Пул муомаласи ва унинг қонуни.

Таянч иборалар: товар ва хизматларнинг ўртача нархи ва миқдори, пул айланиш тезлиги.

194. Пулга бўлган талаб ва пул таклифи

Таянч иборалар: M0, M1, M2, M3, ликвидлик, пул бозори, пул таклифи, Марказий банк, мултипликатор.

195. Ўзбекистонда пул тизими.

Таянч иборалар: пул бирлиги, пул эмиссияси, пул шакллари. Нарх масштаби, пул тизими институтлари.

196. Инфляция, унинг сабаблари ва турлари.

Таянч иборалар: пулнинг қадрсизланиши, муомала учун зарур бўлган пул миқдори, ўрмаловчи, сузиб юрувчи ва гиперинфляция.

197. Кредит тушунчаси ва унинг турлари.

Таянч иборалар: фоиз, банк кредити, истеъмол кредити, давлат кредити, тадбиркорлик кредити.

198. Кредитнинг роли ва тамойиллари.

Таянч иборалар: таъминланганлик, қайтаришлилик, муддатлилик, фоиз олиш, мақсадли фойдаланиш.

199. Кредитнинг шаклланиш манбалари.

Таянч иборалар: амортизатсия ажратмалари, корхоналарнинг пул тушумлари, моддий рағбатлантириш фондлари, корхона фойдаси, аҳолининг бўш пул маблағлари.

200. Ўзбекистонда банк тизими.

Таянч иборалар: давлат ва тижорат банклари, банкларнинг турлари ва асосий вазифалари.

201. Марказий банк ва унинг вазифалари.

Таянч иборалар: пул-кредит сиёсатини амалга ошириш, назорат, кредит бериш, валюталарни айирбошлаш ва бошқалар.

202. Тижорат банклари ва уларнинг иқтисодиётдаги ўрни.

Таянч иборалар: тижорат банкларнинг Ўзбекистондаги фаолияти, мулкчилик шакллари бўйича турлари, тижорат банкларининг кредит портфели, имтиёзли кредитлар.

203. Ўзбекистоннинг монетар сиёсати ва унинг асосий йўналишлари.

Таянч иборалар: монетар сиёсат, қайта молиялаш ставкалари, имтиёзли кредитлар, пул муомаласи, инфляцияга қарши чоралар.

204. Иқтисодий ривожланишда давлатнинг роли ҳақидаги турли хил назариялар.

Таянч иборалар: меркантилистлар, физиократлар, классик сиёсий иқтисод мактаби контсептсияси, Кейнс инқилоби.

205. Иқтисодиётни тартибга солишнинг моҳияти, зарурлиги ва мақсадлари.

Таянч иборалар: иқтисодий сиёсат, иқтисодиётни тартибга солиш механизмлари, давлатнинг иқтисодиётга аралашуви.

206. Иқтисодиётни тартибга солишнинг усуллари ва воситалари.

Таянч иборалар: бевосита ва билвосита усул, бозор механизми, солиқ, кредит ва бошқалар.

207. Давлатнинг иқтисодий роли.

Таянч иборалар: иқтисодиётнинг ўзгарувчанлиги, иқтисодиётни тартибга солиш зарурлиги, Иқтисодиётга давлатнинг аралашуви.

208. Давлат иқтисодий сиёсатининг мақсад ва вазифалари.

Таянч иборалар: иқтисодиётни тартибга солиш, ижтимоий тангликни юмшатиш, ижтимоий хизматларни тақлиф қилиш, ишсизликни камайитириш.

209. Иқтисодиётни давлат томонидан тартибга солиш объектлари ва субъектлари нималардан иборат?

Таянч иборалар: иқтисодий муносабатлар тизими, ижтимоий муаммолар, инфляция ва ишсизлик, марказий банк, молия вазирлиги, ташқи иқтисодий алоқалар.

210. Тараққиётнинг «Ўзбек модели» ва унинг ўзига хос хусусиятлари.

Таянч иборалар: «Ўзбек модели»нинг мазмуни, иқтисодиётнинг сиёсатдан устунлиги, қонун устуворлиги, давлат бош ислохотчи, кучли ижтимоий сиёсат, бозор иқтисодиётига босқичма-босқич ўтиш.

211. Давлатнинг антимонопол сиёсати ва унинг асосий йўналишлари.

Таянч иборалар: монополияга қарши қонунчилик, корхоналарни санатсия қилиш, банкротлик, энг қуйи ва энг юқори нархларнинг ўрнатилиши, корхоналарни тарқатиб юбориш, акционерлаштириш.

212. Давлатнинг бюджет-солиқ сиёсати ва унинг иқтисодиётни тартибга солишдаги ўрни.

Таянч иборалар: бюджет-солиқ сиёсати, унинг дастаклари, амалга ошириш механизмлари, солиқ ставкалари, солиқ имтиёзлари, бюджет харажатларининг асосий йўналишлари.

213. Давлат пул-кредит сиёсатининг иқтисодий тараққиётга таъсири.

Таянч иборалар: пул-кредит сиёсати, қайта молдиялаш ставкалари, мажбурий захиралар миқдори, кредит имтиёзлари, чет эл валютаси курсларининг белгиланиши.

214. Иқтисодиётни тартибга солишнинг ташқи иқтисодий усул ва воситалари.

Таянч иборалар: давлат божлари, тарифли ва тарифсиз тўсиқлар, импорт квоталари, протекционизм ва фритрейдерлик сиёсати.

215. Аҳоли даромадлари, унинг турлари ва шаклланиш манбалари.

Таянч иборалар: номинал ва реал даромадлар, иш ҳақи, тадбиркорлик фаолияти, нафақа, стипендия, мукофот.

216. Аҳоли шахсий даромадининг таркибий тузилиши.

Таянч иборалар: иш ҳақи, пул ва натурал кўринишдаги таъминотлар, ижтимоий суғурта, рента, соф фоиз, дивидендлар, жорий трансфертлар.

217. Аҳоли турмуш даражасини ва унинг кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: ЯИМ ва ЯММ нинг аҳоли бошига улуши, истеъмолчилик савати, аҳоли даромадлари, инфляция.

218. Аҳолини ижтимоий ҳимоялаш тизими.

Таянч иборалар: табакалаштирилган солиқ солиш, товон тўлаш сиёсати, ишсизлик бўйича нафақалар, хайр эҳсон дастурлари.

219. Даромадлар тенгсизлиги ва уларнинг сабаблари.

Таянч иборалар: имкониятлар, билим ва қобилият даражаларининг тенгсизлиги, турли фаолият билан шуғулланиш, иқтисодиётдаги таркибий ва тизимий ўзгаришлар.

220. Тараққиётнинг “Ўзбек модели”даги кучли ижтимоий сиёсат.

Таянч иборалар: “Ўзбек модели”, Ўзбекистонда аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш тизими, ижтимоий ҳимоянинг ўзига хослиги ва унинг асосий йўналишлари.

221. Манзилли ижтимоий муҳофаза қилишнинг ижтимоий-иқтисодий аҳамияти

Таянч иборалар: манзилли ижтимоий муҳофазанинг асосий тамойиллари, ижтимоий муҳофазалашнинг аниқ ва мақсадлилиги, аҳолининг турли қатламларига алоҳида-алоҳида ёндашиш.

222. Ўзбекистон Республикасида аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш тизимининг йўналишлари.

Таянч иборалар: болаларга нафақа тўлаш, меҳнат бозори ташкил этиш, соғлиқни муҳофаза қилиш, ишсизлик нафқалари тизими, имтиёзли пенсия таъминоти, пенсия тизими, ижтимоий суғурта.

223. Ижтимоий таъминот ва унинг турлари

Таянч иборалар: пенсия, қарилик пенсияси, ногиронлик пенсияси, боқувчисини йўқотганлик пенсияси, нафақа, ойлик нафақа, тайинланган нафақа.

224. Кам таъминланган оилаларни ижтимоий муҳофаза қилиш механизми.

Таянч иборалар: оналик ва болалик ҳуқуқларини муҳофаза қилиш, оила аъзоларининг соғлиғини муҳофаза қилиш, оиланинг иқтисодий манфаатларини таъминлаш, оила аъзоларини иш билан таъминлаш.

225. Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишнинг асосий усуллари.

Таянч иборалар: бевосита ва билвосита ижтимоий ҳимоя, пенсия, степендия ва нафақалар, имтиёзлар, тўловлардан озод қилиш, махсус арзонлаштирилган нархлар.

226. Жаҳон хўжалиги ва унинг ривожланиши.

Таянч иборалар: халқаро савдо, жаҳон бозори, жаҳон хўжалиги тизими.

227. Жаҳон хўжалиги ва унинг субъектлари.

Таянч иборалар: ўз ичига миллий иқтисодиёт мажмуини олувчи турли мамлакатлар, трансмиллий корпоратсиялар, халқаро ташкилот ва институтлар, миллий иқтисодиёт чегарасидан чиққан, хўжалик барча соҳалари таркибидаги фирмалар.

228. Жаҳон хўжалигининг глобаллашуви ва унинг йўналишлари.

Таянч иборалар: глобаллашув тушунчаси, мулкчилик, кооператсия, меҳнат тақсимоти ва халқаро иқтисодий ташкилотлар.

229. Жаҳон хўжалиги глобаллашувининг зиддиятли томонлари.

Таянч иборалар: иқтисодий ривожланишнинг бир текис бормаслиги, бой ва қашшоқ мамлакатлар ўртасидаги фарқнинг кучайиши, экологик ҳалокат ва аҳоли сонининг ўзгариши.

230. Халқаро иқтисодий муносабатларнинг асосий шакллари.

Таянч иборалар: халқаро савдо, капитал ҳаракати, ишчи укчи мигратсияси ва валута-кредит муносабатлари.

231. Ишчи кучининг халқаро мигратсияси

Таянч иборалар: эмигрантсия, иммигрантсия, иммигрантлар ва ноиммигрантлар, шартнома бўйича ишлашга келган мигрантлар, нолегал, яширин иммигрантлар, бошпана сўровчи шахслар, қочоқлар.

232. Халқаро иқтисодий интегратория тўғрисидаги турли хил назариялар

Таянч иборалар: неолиберализм, корпоратсионализм, структурализм, неокейнсчилик, дирижистлик йўналиши

233. Халқаро иқтисодий интегратория ва унинг шакллари.

Таянч иборалар: халқаро иқтисодий интегратория тушунчаси, эркин савдо худудлари, божхона иттифоқи, тўлов иттифоқи, умумий бозор, иқтисодий ва валута иттифоқи.

234. Ўзбекистоннинг жаҳон ҳамжамиятига интеграториялашуви.

Таянч иборалар: қўшма корхоналар яратиш, халқаро ташкилотларга аъзо бўлиш, экспорт, импорт тизими, валута конверторияси, халқаро иқтисодий муносабаталар.

235. Давлатлараро иқтисодий интеграториянинг ривожланишига таъсир қилувчи омиллар

Таянч иборалар: интеграторион алоқага киришаётган мамлакатларнинг иқтисодий тараққиёт жиҳатидан бир хил даражада бўлиши ҳамда бир турдаги хўжалик тизимларига эга бўлиши, уларнинг худудий жиҳатдан яқинлиги, ягона минтақада жойлашганлиги ва умумий чегарага эгалиги, уларнинг тарихан таркиб топган ва етарли даражада мустаҳкам иқтисодий алоқаларга эгалиги, иқтисодий манфаатлар ва муаммоларнинг умумийлиги ҳамда уларни ҳал этишда биргаликдаги ҳаракатнинг самарадорлиги ва ҳ.к.

236. Интеграториянинг турлари

Таянч иборалар: қатъий бир томонлама нафли интегратория, мослашувчан икки томонлама нафли интегратория.

237. Миллий иқтисодиёт очиқлик даражасининг ўзига хос белгилари.

Таянч иборалар: мамлакат иқтисодиётининг жаҳон хўжалик муносабатлари тизимида чуқур киришганлиги, товарлар, капитал, ишчи кучининг мамлакатлараро ҳаракати йўлидаги тўсиқларнинг камайтирилиши ёки тўлиқ бартараф этилиши, миллий валута конверториясининг таъминланганлиги.

238. Халқаро иқтисодий интегратория жараёнини тақозо этувчи объектив тавсифдаги омиллар

Таянч иборалар: хўжалик алоқаларининг байналминаллашуви ва глобаллашуви, халқаро меҳнат тақсимотининг чуқурлашуви, умумжаҳон фан-техника революторияси, миллий иқтисодиёт очиқлигининг кучайиши.

239. Жаҳондаги асосий интеграторион гуруҳларнинг амал қилиш хусусиятлари.

Таянч иборалар: Ғарбий Европада – Европа Иттифоқи ЕИ, Шимолий Америкада – Эркин савдо тўғрисида Шимолий Америка битими НАФТА, Осиё-

Тинч океани минтақасида – Жанубий-Шарқий Осиё мамлакатлари ассотсиатсияси АСЕАН.

240. Бугунги кунда Ўзбекистоннинг жаҳон хўжалигига интеграллашувининг даражалари

Таянч иборалар: глобал; трансконтинентал; минтақалараро; минтақавий; маҳаллий

241. Мамлакатимизнинг кейинги йиллардаги ташқи иқтисодий фаолиятига баҳо беринг.

Таянч иборалар: экспорт, импорт, соф экспорт

242. Халқаро меҳнат тақсимооти ва халқаро савдо тўғрисидаги турлича назариялар

Таянч иборалар: мутлақ устунлик назарияси, қиёсий устунлик назарияси, Хекшер-Олин-Самуэлсон модели, ишлаб чиқариш омиллари нисбати назарияси

243. Халқаро савдо ва унинг кўрсаткичлари.

Таянч иборалар: экспорт, импорт, реэкспорт, реимпорт ва ташқи савдо айланмаси.

244. Тўлов баланси ва унинг тузилиши.

Таянч иборалар: тўлов баланси тушунчаси, жорий операциалар ҳисоби, капитал ҳаракати ҳисоби ва расмий захираларнинг ўзгариши.

245. Халқаро валюта тизими ва унинг унсурлари.

Таянч иборалар: халқаро валюта тизими тушунчаси, халқаро тўлов воситалари, валюта курсларини белгилаш, халқаро валюта бозори.

246. Жаҳон валюта тизимининг ривожланиш босқичлари.

Таянч иборалар: олтин стандарт, олтин девизли ва сузиб юривчи валюта тизимлари

247. Халқаро валюта тизимининг таркибий унсурлари.

Таянч иборалар: асосий халқаро тўлов воситалари, валюта курсларини белгилаш ва ушлаб туриш механизми, халқаро тўловларини баланслаштириш тартиби, валютанинг муомала қилиш шарт-шароити.....

248. Валюта бозори ва валюта курслари.

Таянч иборалар: валюта алмашуви, жамғарма биржалари, номинал ва реал курслар.

249. Валюта курсларига бевосита таъсир кўрсатувчи омиллар ичидан қуйидагиларни ажратиш курсатиш мумкин:

Таянч иборалар: истеъмолчиларнинг реал харид қилиш лаёқати, инфляция даражаси, валюталарга бўлган талаб ва таклиф, фоиз ставкаси даражаси;

250. Миллий валюта тизимининг таркибий унсурлари

Таянч иборалар: миллий пул бирлиги, валюта курси тартиби, валютанинг муомалада бўлиш шарт-шароитлари, валюта бозори ва олтин бозори тизими,

мамлакат валюта муносабатларини тартибга солувчи миллий муассасалар мавқеи.

251. Протекционизмнинг классик ва замонавий кўринишлари

Таянч иборалар: товарлар импортини чеклаш, экспортни ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, четдан келувчи товарларга юқори бож тўловлари ўрнатиш орқали миллий ишлаб чиқаришни ҳимоялаш, ички бозорда миллий ишлаб чиқарувчилар учун нисбатан қулай шароитлар яратиш

252. Экспортни рағбатлантиришнинг кредит-молиявий усуллари.

Таянч иборалар: экспортга товарлар етказиб беришни субсидиялаш, экспорт қилувчилар учун давлат кредитларини бериш ва хусусий кредитлар берилишини рағбатлантириш, хорижда амалга оширилувчи савдо битимларини давлат томонидан суғурталаш, экспортдан олинувчи фойдадан солиқ тўлашдан озод этиш ва ҳ.к.

253. Экспортни рағбатлантиришнинг ташкилий усуллари

Таянч иборалар: экспорт қилувчиларга ахборот ва маслаҳат бериш хизматларини кўрсатиш учун махсус бўлинмаларни ташкил этиш, савдо битимларини тузишда давлат идораларининг иштирок этиши, миллий компанияларни дипломатик жиҳатдан қўллаб-қувватлаш ва ҳ.к.

